

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Jana Stare

Erotika v kratkoproznem opusu Franja Frančiča

Diplomsko delo

Mentorica doc. dr. Alenka Žbogar

Ljubljana, junij 2015

KAZALO

UVOD.....	4
1 O AVTORJU	5
1.1 Biografija.....	5
1.2 Bibliografija.....	7
2 REWRITING – PONAVLJALNO PISANJE	11
3 LJUBEZEN, EROTIKA, PORNOGRAFIJA	19
3.1 LJUBEZENSKA, EROTIČNA IN PORNOGRAFSKA LITERATURA	23
4 EROTIČNE KRATKOPROZNE ZBIRKE FRANJA FRANČIČA	28
4.1 <i>Dobro jutro, Charles Bukowski</i> (1998)	28
5.2 <i>Plačani fuk in ostale erotične zgodbe</i> (2005).....	38
5.3 <i>Sexus pozabe</i> (2013)	47
6 SKLEP	55
7 VIRI IN LITERATURA	58
7.1 Viri.....	58
7.2 Literatura.....	58

IZVLEČEK

Diplomsko delo obravnava erotiko v kratkoproznem opusu Franja Frančiča in je razdeljeno na tri večje sklope. Prvi zajema nekaj biografskih in bibliografskih podatkov o avtorju ter teoretična izhodišča o ljubezenski, erotični in pornografski literaturi, predstavljen je tudi poseben literarni postopek – t. i. ponavljalno pisanje oziroma *rewriting*. Sledi osrednji, analitični del, v katerem raziskujem izbrane kratkoprozne zbirke s prevladujočo erotično tematiko, sklepni del pa povzema izsledke raziskovalnega dela.

Ključne besede: Franjo Frančič, ponavljalno pisanje (*rewriting*), ljubezen, erotika, pornografija, kratka zgodba, kratka proza

ABSTRACT

The diploma thesis deals with erotica in Franjo Frančič's short prose opus and it is divided in three major parts. The first major part presents some of the author's biographical and bibliographical data; and also lays the theoretical basis for love, erotic and pornographic literature; the special literary procedure – rewriting – is also presented. This part is followed by the main, analytical part in which I have researched the selected short prose collections with the prevailing erotic theme. The final major part summarizes the findings of the analytical chapters.

Key words: Franjo Frančič, *rewriting*, love, erotica, pornography, short story, short prose

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Alenki Žbogar, ki mi je približala slovensko kratko pripovedno prozo in me s prijaznimi in strokovnimi nasveti vodila pri pisanju diplomskega dela.

Zahvala gre tudi moji številni družini za vso podporo, še posebej pa staršem, ki so mi omogočili študij in potrpežljivo čakali na uspešen konec.

Največja zahvala gre fantu Andreju, ki me je ves čas pisanja spodbujal in mi stal ob strani. Posebna zahvala pa je namenjena sinku Filipu, ki mi je dajal največjo motivacijo za dokončanje diplomskega dela.

UVOD

S kratko prozo Franja Frančiča sem se podrobneje srečala na izbirnem diplomskem seminarju iz književnosti, na katerem smo obravnavali njegovo zbirko kratkih zgodb *Angeli, demoni in kurbe* (2009). Zbirka me je takoj prevzela, zato sem v okviru seminarja o njej napisala tudi kritiko. Želela sem prebrati še več njegovih del, ker me je s svojim verističnim slogom pripovedovanja, prepoznavnim »frančičevskim« jezikom in detabuizirano literaturo, ki ne zamolči ničesar, takoj prepričal in navdušil. Silovitost njegovega pisanja, erotična tematika in *ostri robovi*, ki zamejujejo vse njegove like oziroma subjekte, so me spodbudili k pisanju diplomskega dela.

Za erotiko sem se odločila, ker menim, da je ta literatura še vedno manj raziskana oziroma obravnavana, tako v diplomskih delih kot tudi v literarni vedi in kritiki. Zato je namen diplomskega dela najprej predstaviti teoretsko podlago erotične literature, pri analizi zgodb pa osvetliti in raziskati erotično temo in motive, literarne osebe oziroma subjekte in odnose med njimi, pripovedovalca, jezik in slog ter opazovati razmerje med ljubezenskimi, erotičnimi in pornografskimi elementi v izbranih zbirkah: *Dobro jutro, Charles Bukowski* (1998), *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe* (2005) in *Sexus pozabe* (2013). Prebrala in analizirala sem vse zgodbe v zbirkah, a v diplomskem delu izpostavljam le najbolj reprezentativne.

Pred začetkom raziskovanja sem si postavila tudi nekaj hipotez, ki jim bom sledila oziroma jih med raziskavo potrdila ali ovrgla. In sicer, predpostavljam, da bo: a) v zgodbah več moških protagonistov in da bodo ti večkrat nadrejeni v odnosu do ženskih subjektov; b) vsa ljubezenska preigravanja bodo površinska in se bodo končala nesrečno oziroma brez nekega globljega razmerja; c) erotika ne bo vezana samo na lepa občutja, temveč se bo pojavljala tudi v povezavi z nasiljem, odvisnostjo, marginalnimi temami in morda celo smrtjo; d) več bo erotičnih in pornografskih elementov kot ljubezenskih.

1 O AVTORJU

1.1 Biografija

Franjo Frančič je plodovit pisatelj, pesnik, dramatik, pisec radijskih iger ter del za otroke in mladino, pa tudi prevajalec. Rodil se je februarja 1958 v Ljubljani in del mladosti preživel v vzgojnih zavodih, kjer se je izučil za galvanizerja, pozneje pa je končal Višjo šolo za socialne delavce. Po končanem študiju je nekaj časa opravljal priložnostna dela, nato se je kot samostojni kulturni delavec v celoti posvetil pisanju. Leta 1987 se je preselil v slovensko Istro, najprej v Piran, potem v Parecag (Padno), kjer nenehno ustvarja nova dela.

Njegova literatura je posebna, detabuizirana, pisana v izrazito verističnem diskurzu, s pomočjo katerega odstira tudi najgloblje plati življenja in brez dlake na jeziku razgalja slehernikove usode in *ostre robove sveta*. To je ena od prepoznavnih metafor vseh njegovih del in se pojavlja na primer v zbirkah *Dobro jutro, Charles Bukowski* (1998), *Neko napalmsko jutro, ko kri zalije sanje* (2008), *Angeli, demoni in kurbe* (2009) idr. Zato je za razumevanje njegovih del bistveno tudi poznavanje njegovega življenja, saj je prav lastno življenjsko izkušnjo vpel pravzaprav v ves opus. Pisatelj ne zanika, da je njegovo literarno ustvarjanje prežeto z avtobiografskostjo, a v intervjuju s Slavkom Gabercem poudarja, da se vedno bolj odmika od nje (Gaberc 1999: 35). Zdi se, da ga je v pisanje vodila želja dati iz sebe ves gnev in trpljenje, ki ju je občutil v pohabljenem otroštvu. Sam priznava, da sta ga otroštvo in doba odraščanja zaznamovala, pozabiti ali spremeniti pa ju ne more (Köstler 2004: 9). Frančičeva literarna prepričljivost izhaja iz skrajno bolečih, avtentičnih, (v veliki meri) avtobiografskih izkušenj: primanjkljajev, psihičnih poškodb, uporništva, boja za preživetje in bežanja (Novak Popov 2006: 248). Sled osebne izkušnje je vidna tudi v izbiri dogajalnega prostora, ki je velikokrat postavljen v prevzgojne domove, psihiatrične bolnice, majhna proletarska stanovanja, ki predstavljajo ujetost literarnih likov. Na drugi strani pa so liki postavljeni na cesto, v navidezno svobodno okolje, ki hkrati pomeni stalno izpostavljenost, beganje, brezdomstvo ...

V intervjuju Slavka Gaberca Frančič pove, da mu pisanje ni terapija, temveč neke vrste ego trip (tako je naslovil tudi svoj prozni prvenec), ter da je »najsrečnejši in najbolj poln čas pisanja, ko ga v bistvu ni, časa ni« (Gaberc 1999: 35).

Frančič v svojih delih odkrito in neposredno piše o usodi obrobnežev, delinkventov, samovoljnežev, asocializirancev, amoralnežev, ki svojo (začasno) uteho pred resničnostjo iščejo predvsem v alkoholu, drogah, deviantnem vedenju, razbrzdani spolnosti in tudi v samotnih istrskih krajih, ki predstavljajo *začasno osvobojeno ozemlje*. V njihove brezosebne odnose pa je na dnu obupa mestoma vseeno skril željo, hrepenenje po resnični in topli ljubezni: »Rad bi živel drugače, živel bi nekje, z nekom, ki ti je blizu, ne predstavljaš si še, kako je to, vse to je v nejasni megli, samo želje se zaveš« (Virk 1998: 323).

Pisatelj piše pogumno, brezkompromisno, brez odvečne »avtocenzure« – tako pač, kot je, če si pred resničnostjo ne zatiskamo oči (Uršič 1990¹). Njegova proza deluje zelo avtentično (v opisih se približuje naturalizmu) zaradi radikaliziranega, vulgarnega, grobega, večplastnega jezika, neobremenjenega s knjižnim jezikom in njegovo normo. A verizem, to grobost, ta odčaran svet hkrati preseka z izjemnimi lirskimi odlomki. »Zna biti skoraj alegoričen, ko zre na ponoreli svet, a v njegovih pripovedih ne manjka nežnosti, ko se z besedami dotika tistih, ki jih je ta svet ranil, pohabil ali potisnil na rob preživetja /.../. Ob trdo, robato, žargonsko besedo ali frazo zna postaviti mehko, prosojno pesniško metaforo, v stavek, ki ga narekuje veristično popisana situacija, konfliktno razmerje dveh ljudi, vnese drobno opazko, s katero trdoto in ostrino ublaži, naredi skoraj mehko« (Poniž 2003: 209–210).

S tem, ko nam posreduje grozljivo, a resnično sliko sveta, nas želi spodbuditi k razmišljanju o življenju, ki ni stkano le iz lepih trenutkov, oziroma nas moralno ozavestiti, narediti občutljive za svet okoli nas, kakršen koli že je.

Sicer pa je Franjo Frančič pisateljsko ime z zares izjemnim opusom, zato bom v nadaljevanju navedla vsa njegova dozrajšnja dela, tudi dela, ki jih je prevedel v slovenščino. Napisal je tudi kar nekaj spremnih besed drugim literarnim delom, njegova dela so objavljena v številnih revijah (ima več kot petdeset revijalnih objav),

¹ Spremna beseda je objavljena na platnicah zbirke.

prevedena v tuje jezike, uprizorjena na gledaliških odrih ... Za svoje delo je prejel tudi nagrade, med drugim leta 1986 zlato ptico za roman *Domovina, blede mati*, ki pa jo je odklonil oziroma je ni prišel iskat, ker se mu »ni obetalo niti toliko denarja, da bi pokril potne stroške«. ² Njegove zgodbe so bile večkrat nominirane na Literarnem festivalu Fabula, romani za kresnika, mladinska dela pa za večernico. Ima tudi več kot trideset priznanj in nagrad z literarnih natečajev tako doma kot v tujini.

1.2 Bibliografija

Romani:

Domovina, blede mati (1986)

Jeb (1988)

Sovrašтво (1993)

Škorpionova balada (1994)

Poševni stolp v Pisi (1995)

Angelo (1997)

Razvrat samote (1999)

Ljubezni in sovrašтва (2002)

Fakluzr (2004)

Zgodba o uspehu (2004)

Ko led objame jug (2004)

Potovanje v Padno (2005)

Ledeni ogenj resničnosti (2006)

Graußenčas (2007)

Tu živijo srečni ljudje (2008)

Hipo (2009)

Izgubljeni jutri (2008)

Slepe ulice (2012)

Samota (2014)

Kratka proza:

Ego trip (1984)

Ne (1986)

Milostni strel – Orgija (1990)

Rosa (1993)

Istra, gea mea (1993)

Bele smrti (1994)

Male vojne (1994)

Otroštvo (1996)

Dobro jutro, Charles Bukowski (1998)

Shizo (1998)

In drugi (2001)

Hvalnica sončnicam (2002)

Princesa in smrt (2003)

Dražen in jaz (2004)

Plačani fuk in ostale erotične zgodbe (2005)

² Intervju Andraža Gombača v Primorskih novicah: <http://www.primorske.si/Priloge/7--Val/Pisatelj-Franjo-Francic-Do-smrti-bom-razcisceval-V.aspx>.

Tam, kjer je srce doma (2005)
Iskanja in vezi (2006)
Črna nanizanka (2006)
Zgodbe (2006)
Trkaj, trkaj na nebeška vrata (2006)
Grajski biki (2006)
Sledi (2006)
Za vse boš plačal; Ne spominjam se (2006)
Meseno spoznanje: erotične zgodbe (2008)

Poezija:

Klovnova obzorja (1990)
Začasno osvobojeno ozemlje (1992)
Imej se rad (1998)
Janočka (2000)
Čas in smrt (2003)
Piranesi (2004)
Sončnica (2005)

Pravljice in slikanice:

Male pravljice (1989)
Skarabeji in otroška srca (1989)
Zvezde obal (1990)
Ulica svobode (1995)
Pravljice, kje ste? (1995)
Ne reci luni, da sem sama (1999)
Zaklad svetega Jurija (1999)
Istrske pravljice (2000)
Pravljice (2004)

Kam se skrijejo metulji pred dežjem (2008)
Edicija tris (2008)
Angeli, demoni in kurbe (2009)
Sugar baby love (2009)
Je zima v krilu poletja (2010)
Sexus pozabe: erotične (2013)
O princu, ki je želel spremeniti svet (2013)

Kri, morje, nebo (2007)
Kurbini sinovi (2007)
Neko napalmsko jutro, ko kri zalije sanje (2008)
Češnjev kompot: za Natašo Dembsky (2009)
Nikoli (2013)

Nedelja na deželi (2008)
Pravljice o pokrajinah srca (2010)
Dokler bo sonce, bodo tudi sončnice: ekopravljica (2011)
Taka punčka iz cunj, ki v pravljice verjame (2014)
Pravljice iz Istre (2014)
Let (2014)

Dramska besedila:

Prilike: lutkovna igrica za otroke (1981)
Smetar (monodrama za Samuela Becketta) (1990)
Ko kače nebo pojedo (1995)
Plaža (ali: Slovenija, od kod lepote tvoje) (1995)
Kaj pa ljubezen?! (1996)
Otroštvo: gledališka predstava za otroke (1996)
Samota (2000)
Temni zaliv ločitve (2000)
Zmerjanje naroda: Koline ali Grenke solze Ljudmile G. (2000)

Mozaik mesta (2002)
Lov na sanje (2002)
Kraljica noči ali vroča linija (2004)
O možu, ki je postajal gluh kot kamen (2004)
Lov (2004)
Manj kot nič (2005)
Mesto padlih angelov (2010)
Knjige so ženske (2010)
Spomin kot nož; in Mesto padlih angelov (2011)
Družina ali Imej se rad (2013)

Radijske igre:

Trio (1985)
In ne rečeš ne (1987)
Mar ni res Ana (1990)
Mama, si videla mrtvega psa v travi? (1992)
Tujec (1992)
Familija (1993)
Vice (1993)
Popolni umor (1993)
Deklica za vse (1993)
Ločitev (1994)

Prva in zadnja večerja (1995)
Dvojec brez krmarja (1996)
Stranka za dezinfekcijo (1996)
Masažni salon (2000)
Lov (2002)
Kako sem izgubil svojega najboljšega prijatelja (2006)

Prevodna bibliografija:

Olga Lalić – Krowicka: Vrh v temi
(zbirka pesmi DPZN 2010)

Antologija novejšje srbske poezije
(DPZN 2013)

Radovan Vlahović: Ko me pokličeš iz
večnosti (2013)

Gordana Vlaić [et al.]: Gremo mi na
kavo (2013)

Tatjana Debeljački: Hiša iz stekla
(2013)

Biljana Milovanović Živak [et al.]:
Pripoveduje se mi (2014)

Videla sem pesem: na jug, na jug:
panorama novejšje poezije iz Srbije in
drugih dežel

Trajče Kacarov: Otroci sonca;
Antologija novejšje makedonske
poezije (2014)

2 REWRITING – PONAVLJALNO PISANJE

Izraz *rewriting* se uporablja v različnih panogah. V leksikonsko kodificiranem opisu pomeni: »ponovno zapisati, zlasti v drugačni ali izboljšani obliki, predrugačiti«. Pri številnih proznih avtorjih najdemo dele besedil, podobe, scene in teme, ki se spet in spet – ne samo znotraj enega romana, marveč v različnih besedilih istega avtorja – jemljejo v obdelavo in so ponovno pripovedovane v različnih stopnjah variacije. V paradigmi intertekstualnosti ob tej priložnosti govorimo o avtotekstualnosti ali o samocitatih (Scherber 2003: 389).

Ta literarni postopek je močno opazen tudi pri Frančiču, predvsem v kratkoproznih besedilih, v katerih nenehno ponavlja dele besedil, posamezne besedne zveze, velikokrat pa se določena zgodba v celoti pojavi v več zbirkah. To sem zasledila v zbirki erotičnih zgodb *Sexus pozabe* (2013), v kateri je več kot polovica zgodb enaka tistim iz zbirke *Edicija tris* (2008) ter *Sugar baby love* (2009). Zgodbe, ki se ponovijo tako v zbirki *Edicija tris* kot v zbirki *Sugar baby love*, so: *Bernhard, Mišima, Marquez, Bukowski, Moravia, Poe, Hrabal, Vonnegut, Selby, Jelinek, Ščepanović, Kafka, Goethe, Glumac, Steinbeck, Jerofejev, Petronij, Gončarov, Flaubert*. Večina zgodb je popolnoma enakih, pri nekaterih pa gre za minimalne spremembe, predvsem na koncu zgodb. Tako se na primer zgodba *Flaubert* v zbirki *Sexus pozabe* konča takole: »Tanek je led in zima je v krvi.« V zbirki *Edicija tris* pa: »Tanek je led in zima v krvi.« Zgodba *Petronij* se v zbirki *Edicija tris* konča tako: »Vzemi svojo distanco in si jo vtakni v svojo malomeščansko dolgočasno pizdo.« V zbirki *Sexus pozabe* pa pisatelj doda še en stavek: »Boga ni, samo tvoje fraze, ki me spremljajo, ko se na hitro oblačim in bežim, bežim.« Zgodba *Mišima* se v zbirkah *Edicija tris* in *Sugar baby love* konča tako: »Tik pred zimo v krvi ga je prosila, da ji ga pokaže še zadnjič, da si ga izdrka v njena usta, da ne pozabi, vse tiste noči, ki so utonile v pozlati spomina, ki je izginjal za obzorjem.« V zbirki *Sexus pozabe* pa tako: »Tik pred zimo v krvi ga je prosila /.../ ki so utonile v pozlati spomina, ki je izginjal za obzorjem prihajajoče teme.« Frančič se v tej zgodbi tudi ironično naveže na Bratoževo zbirko kratkih zgodb *Pozlata pozabe* (1988), ko uporabi besedno zvezo »pozlata spomina«.

V zbirki *Sexus pozabe* so objavljene tudi zgodbe iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski* (1998) in *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe* (2005). Zgodba *Nov dan* iz

zbirke *Dobro jutro*, Charles Bukowski se v celoti ponovi v *Sexusu pozabe*, le da je v slednji pisana v tehniki toka zavesti in nelektorirana. Zanimiva je 10. zgodba iz zbirke *Sexus pozabe*, saj je avtor prepletel zgodbi *Ona je sama* in *On je sam*, objavljeni v *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*. Tukaj ne gre za dobesedno ponovitev, temveč za predelavo in preplet obeh zgodb. Za lažjo predstavo bom napisala zgodbe v celoti.

Ona je sama

Ona ga rada liže.

Ona rada menja položaje.

*Ona sanjari, da si jo pol na silo vzame
neznanec.*

Ona bi spala z dvema moškima hkrati.

Ona ima nešteto fukaških fantazij.

Ne bo ji ratalo.

Dvajseto leto je poročena.

*Dvakrat, trikrat mesečno ga dobi noter po
minuto, dve.*

*Še in še premalo za užitek, a premalo za
ločitev.*

Tako ostajajo le izmišljije.

In strah.

Velik kot možev mlahavi kurac.

On je sam

Vleče se in vleče, kot čreva.

Ona se ves čas izgovarja.

Nikoli ji ni za stvar.

Ali jo boli glava ali kaj drugega.

Včasih jo preprosi za solidarnostni fukec.

Tako, dva rafala od zadaj.

Ker je poln, mu na srečo hitro pride.

*Saj bi si omislil ljubico, samo ona je drugače
popolna žena.*

On pa bi ljubico, nekaj med nuno in kurbo.

Takih ne delajo več.

Morda v seks šopih po tri jurje.

Fukat tisto gumo in plastiko.

Kot da bi fukal preteklost.

V zbirki *Sexus pozabe* sta ti dve zgodbi združeni v 10. zgodbi, ki jo spodaj navajam v celoti.

Ona ga rada liže, ona rada menja položaje, ona sanjari, da si jo pol na silo vzame neznanec.

ona bi spala z dvema moškima hkrati, ona ima nešteto fukaških fantazij, on je naveličan, vleče se in vleče, kot čreva, ona se ves čas izgovarja, nikoli ji ni za stvar, ali jo boli glava ali kaj drugega.

včasih jo preprosi za solidarnostni fukec, njej ne bo ratalo. dvajseto leto je poročena, dvakrat, trikrat na mesec ga dobi noter po par minut, premalo za užitek, tako da so samo odtenki sive, on jo obrne na bok kadar pristane, dva rafala na hitro od zadaj, ker je na srečo poln, saj poskuša z avanturami, samo drugače je ona čisto ok žena, kuha dobro, uboga ga, skrbi za družino, ona in on ležita na hrbtu, netopirji in vrane, tih, cvileč glas, samo nekaj nadstropij narazen.

V zgodbi sem podčrtala tiste dele, v katerih se razlikuje od zgodb iz zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*.

Prav tako pa so v zbirki *Meseno spoznanje* (2008) zgodbe, objavljene v zbirkah *Dobro jutro, Charles Bukowski* in *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*. Od devetinsedemdesetih zgodb je večina iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski*, trideset pa iz zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*. Tudi tukaj ne gre za bistvene spremembe, zgodbe so v večini dobesedno ponovljene. Razlikujejo se predvsem v naslovih, nekatere pa tudi v delih zgodb.

Tako je prva zgodba iz zbirke naslovljena *Pikolina*, v zbirki *Meseno spoznanje* pa je naslov zgodbe kar prvi stavek zgodbe, in sicer *Mama, mama, reče*. V nadaljevanju navajam še nekaj takih primerov, pri čemer je najprej zapisan naslov zgodbe iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski*, nato pa iz zbirke *Meseno spoznanje*. Naslovi zgodb, ki se popolnoma razlikujejo: *Ne povej luni, da sem sama – Kako to vidi ona; Ljubim se – Ona igra nase; Prepad – Ona in on na pragu; Selitev – Par, nepar; Zadnji moški – Srečanje na avtobusu*. Naslovi zgodb, ki se razlikujejo le delno: *Zima v krvi – Zima; Rolca in baročna gospa – Rolca; Vse se da, le če človek hoče – Vse se da; Monolog – Njen monolog*. Zgodbe *Samota, Tujost, Ognji, Jutro, Sredobežni krog* idr. pa imajo v obeh zbirkah enake naslove. Zgodba *Ljubim se* iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski* se začne s: »Pišeš mi: ... v tvojih očeh vidim odsev jutra, /.../, dežne kaplje, ki padejo v trenutek pozabe« (Frančič 1998: 13). Zgodba *Ona igra nase* iz zbirke *Meseno spoznanje* pa tako: »V tvojih očeh vidim odsev jutra, /.../, dežne kaplje, ki padejo v trenutek pozabe« (Frančič 2008: 12).

Kot sem že omenila, so v zbirki *Meseno spoznanje* objavljene tudi zgodbe iz zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*. Večina se jih ne razlikuje niti po vsebini niti po

naslovih. Če že, potem gre za minimalne spremembe v naslovih ali pa pisatelj doda stavek na koncu zgodbe. Tak primer je zgodba *Zadnji fuk*, ki se v *Mesenem spoznanju* konča z dodatnim stavkom, ki sem ga podčrtala: »Mater, ne moreš se spomniti. Samo, meseno spoznanje je prej« (Frančič 2008: 103).

Zanimiva pa je tudi zgodba, ki je objavljena v vseh treh zbirkah. V zbirki *Dobro jutro, Charles Bukowski* ima naslov *Vse se da, le če človek hoče*, v zbirki *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe* *Vse se da, če le hočeš*, v zbirki *Meseno spoznanje* pa *Vse se da*. Zgodbi iz zbirk *Dobro jutro, Charles Bukowski* in *Meseno spoznanje* sta vsebinsko skoraj popolnoma enaki, avtor le na koncu zgodbe v zbirki *Meseno spoznanje* doda en stavek, ki sem ga podčrtala: »Ne, draga moja, življenje, ta kurbir, preseneti te, ko najmanj pričakuješ. V tem je čar« (Frančič 2008: 35). Zgodba iz zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe* se od preostalih dveh najbolj razlikuje. Predvsem v oblikovnem smislu, saj je pisana kot pesem in je zelo skrajšana – kot je značilno za vse zgodbe v tej zbirki.

Sicer pa se skozi ves opus in tudi v obravnavanih treh zbirkah ponavlja ena in ista metaforika. V nadaljevanju navajam nekaj primerov najpogostejše uporabljenih metafor, ki sem jih podčrtala v citatih.

Metafori *dvojec brez krmarja* in *razdalje telesa* zasledimo na primer v zgodbi *Bernhard* iz zbirke *Sexus pozabe*: »Odpri oči, glej, glej naju, ponavlja, zaman, ne premaga razdalje telesa, nepotešena, prepotena, gola obležita, ta utrujeni dvojec brez krmarja« (6). Pa tudi v zgodbah *Prepad* in *Jutro* iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski*: »Dvajset let živita skupaj, tujca, v peklenški igri, ki se ji reče zakon. Kot dvojec brez krmarja sta« (11); »Zunaj je bilo umito jutro in utrujeni dvojec brez krmarja je brez radosti zaplul v nov dan« (33).

Metafora *razdalje telesa* se pojavi tudi v zgodbi *Mala, mala, kje si?!* iz zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*: »Zgrešeno je, ujeti razdalje telesa. Tisti omamni sok, tisto pozabljeno strast« (36) ter v 46. zgodbi iz zbirke *Sexus pozabe*: »Ves napor, da bi premagala razdalje telesa je zaman, vsi položaji, ves ta obupani trud« (60).

Metafora *sredobežni krog* je naslov zgodbe iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski*, pojavi pa se tudi na koncu omenjene zgodbe: »Počasi prižgem cigareto in stečem nazaj v svoj sredobežni krog« (38). Zasledila sem jo še v zgodbi *Trenutek*: »Kaj sem le pričakoval? Samo to, da mi stisneš dlan, da me pogledaš v oči in mi rečeš: podoben sredobežni krog tečeva« (82) ter v zgodbi *Spomin kot nož*: »Ko mi je čez mesece pisala iz psihiatrije, nisem imel moči, da bi jo šel obiskat. Morda zato, ker sem tam že bil, morda zato, ker je čas prinesel samo eno modrost: vsak teče svoj sredobežni krog pekla« (96). Pojavi se tudi v zbirki *Sexus pozabe*: »Vso noč si zaman poskušala podreti zidove, kot da se ne bi hotela sprijazniti, da vsak med nami teče svoj sredobežni krog« (62).

Metafora *požgana pokrajina* se dvakrat pojavi v zbirki *Sexus pozabe*: »Ko sta se vozila po praznih mestnih ulicah, po goli požgani pokrajini, zaman, zaman, ni azila, ni srečnega otoka« (44) in še: »Meseno spoznanje je požgana pokrajina, naj se še tako trudiš, če ni pretoka ob prvih pogledih, prvih dotikih« (60).

Metafora *(ostri) robovi (sveta)* se nekajkrat pojavi v zbirki *Sexus pozabe*: »Nekajkrat sva se srečala in vsakič zapila ko svinji, potem so seveda robovi sveta veliko bolj mehki« (13); »Ko se zgodi tisti redko, skoraj nemogoče v življenju, da moški in ženska čutita drug drugega preko robov resničnosti« (21); »Hrepenenje hlapcev in dekel na razprodaji, ko se opit vračaš v eno od temačnih sob, nagovarjaš dvojnika, lažje je, pijača je zabrisala ostre robove sveta, jutro bo prineslo strašno bolečino osame« (40).

Metaforo *zima v krvi* sem zasledila v zbirki *Sexus pozabe*: »Ni ga motilo, da je starejša in potem mnogo let kasneje, tik pred zimo v krvi, ga je prosila, da ji ga pokaže še zadnjič« (9); »Je že blizu podna, samo veš, reče, naslednjič si ti na vrsti, on se zdrzne, ne ve kaj misli s tem, tanek je led in zima je v krvi« (50). V zbirki *Dobro jutro, Charles Bukowski* je omenjena metafora naslov zgodbe, pojavi pa se tudi v besedilu: »Ko jo srečaš. Tako lepo. Stopi k tebi, nič postarana in te začara s svojim jezikom. Zima v krvi« (17).

V Frančičevem opusu nasploh in tudi v obravnavanih zbirkah se večkrat pojavlja tudi živalska metaforika, omenja predvsem *hijene*, *kače* in *ptice*. Zanimivo je tudi to, da so

vse te živali po navadi mrtve: »Toliko, da se oprimeš mojih bokov in las, toliko, da zaslišim sikanje kače, toliko, da slišim tiste sopeče besede, naj se ne sesujem« (Frančič 2013: 17, 18); »Kosmi snega naletavajo v možgane, v streho so se naselile kače« (28); »Toliko odvečnih besed, klavir, kri pohaba, mrtve hijene, kače in ptice, toliko lažnih drobečih se podob« (36); »Vsi kriki naslade, vse hrepenenje in pričakovanja, samo mrtve ptice in kače, besede so kopja in nož se sveti v temi« (43); »Potohodcev ni več, za vse plačaš, te mrtve ptice, hijene in kače, to trganje, ta kepa pepela« (54).

S stališča produkcijske estetike bi lahko govorili o pojavu, ki ga utemeljuje več možnih ubeseditvenih strategij: a) ponavljanje zaradi posebnega poudarka ali da bi podčrtali intenzivnost besedilnega odlomka ali b) samocitiranje ali c) strategija izboljšave, da bi se do tedaj najprej nezadovoljivo izraženo lahko v obnovljeni konkretizaciji teksta (*rewriting*) še ustrezneje izrazilo (Scherber 2003: 389).

V literarni vedi velja reklo »*Writing is rewriting*«. Natisnjeno besedilo je vedno neke vrste kodificirani 'posnetek' v vrsti mnogih osnutkov in eventualno pozneje revidiranih natisnjenih variant. Isto velja za vsako menjavo medija ali obliko prezentacije, ko je npr. roman predloga za dramatizacijo oziroma za ekranizacijo. Tudi ponavljanje oz. obnovitev besedilnih pasusov uporablja postopke *rewritinga*. Tu praviloma nimamo nobenega izbrisa stare variante, nasprotno, vsaka varianta je sestavni del vsakokratnega konteksta dela in je samo kot taka tudi dojeta. Lahko rečemo, da vedno vnaprej vemo nekaj o tem, kar beremo, še preden začnemo brati – to je trivialna ugotovitev. A vprašanje je, kaj vemo vnaprej, kako predelamo, modificiramo, obogatimo in spremenimo to znanje pod vtisom in vplivom branja (Scherber 2003: 390).

Alenka Koron v svojem članku navaja, da gre pri ponavljalnem pisanju za ponavljanje različno variiranih motivov, prizorov, podob, formulacij, delov besedila ali povzetkov že napisanih fragmentov lastne življenjske zgodbe iz nekega besedila v katerem od sledečih ali v celem nizu besedil. V okviru paradigme o intertekstualnosti je ponavljalno pisanje (*rewriting*) o lastnih že napisanih temah mogoče imenovati tudi samocitiranje, avtotekstualnost ali celo avtomedbesedilnost. Analogno kot umestitev vsakršnega citata v novo tekstovno okolje tudi *rewriting* z rekontekstualizacijo vedno

vključuje neko transformacijo teksta, zato pozornejši pristop k transformacijam terja tudi ponavljalno branje (*rereading*) besedilne predloge/predlog in tako izoblikovanih tekstnih nizov. Ti odkrivajo in hkrati soustvarjajo prepoznavnost in koherentnost nekega pisateljskega opusa in prispevajo k razumevanju njegove identitete (Koron 2006: 149–161).

V leksikonu *Literatura* je *rewriting* (angleško pomeni »predelava«, »prepis«) v prvem pomenu postopek pisanja, ko avtor v več svojih delih variira ubeseditve iste teme, motive, literarne like, kronotop. S ponavljanjem, premenami in novimi osmislitvami izrazov oz. podob iz svojih prejšnjih del krepi medbesedilne vezi novega dela s kontekstom svojega opusa, t. i. avtorska medbesedilnost, utrjuje njegovo koherentnost, prepoznavnost, včasih tudi na račun očitkov o neizvirnosti (Kos, et al., 2009: 366).

Pojav ponavljalnega pisanja pri Frančiču nakazuje oziroma potrjuje, da v svojih delih pravzaprav že vse življenje piše en sam tekst. Primer ponavljalne tematike, ki je prisotna v vsem njegovem opusu, je na primer pohabljenost, nesrečno otroštvo.

Leksikon *Literatura rewriting* pojmuje tudi kot ustvarjanje literarnega dela s predelovanjem, medbesedilno revizijo starejšega besedila (Kos, et al., 2009: 367). Frančič v svoje zgodbe večkrat vplete literarna besedila ali le dele besedil oziroma naslove drugih, znanih in manj znanih slovenskih in tudi svetovnih avtorjev, npr. Cankarja, Zajca, Kafko, Goetheja idr. Tak primer je na primer zgodba iz zbirk *Sugar baby love* in *Sexus pozabe*, ki sicer ni naslovljena, a že takoj ugotovimo, da se Frančič sklicuje na Marquezovo delo *Sto let samote*: »Ljudje so se smejali, moj bog, ko je vstopila v hotel *Sto let samote*, njeni ljubezni v času kolere, pismom, ki jih je zaman čakala« (Frančič 2013: 11). Pravzaprav so vse zgodbe iz tega razdelka *Knjige so ženske* napisane na tak način, da se pisatelj v njih sklicuje na druge pisatelje, mi, bralci, pa moramo imeti že neko predznanje, da lahko te zgodbe bolj celostno razumemo.

Drugi pomen pojma *rewriting* v leksikonu *Literatura* pa je redigiranje besedila za objavo, k čemur sodijo: a) popravljanje napak, slogovne, pomenske in kompozicijske izboljšave oz. predružačenja; b) predelovanje delovnih ali že objavljenih verzij

literarnega dela; in c) njihova revizija, prilagojena drugemu mediju, občinstvu, funkcijam (Kos, et al., 2009: 367).

S pozornim branjem zaznani in izoblikovani tekstni nizi lahko v okviru posameznega pisateljskega opusa soustvarjajo njegovo prepoznavnost in koherentnost in lahko prispevajo k razumevanju njegove identitete (Koron 2006: 152). To drži tudi za opus Franja Frančiča, saj že po nekaj prebranih vrsticah vemo, da je prav on avtor; predvsem zaradi prepoznavnega jezika, motivov in tematike.

S preoblikovanjem ali *rewritingom* je povezana tudi ciklizacija, ki je po Viti Žerjal Pavlin namerni in strukturno pomembni avtorjev postopek oblikovanja novega, obsežnejšega besedila iz skupine samostojnih. Recepcijsko je prepoznaven po zunanjih znakih cikličnosti, na primer skupnem naslovu in oštevilčenju zaporedja besedil (Žerjal Pavlin 2005: 417).

Pri Frančiču bi lahko šlo za ciklizacijo v zbirki kratkih zgodb *Sugar baby love* (2009), v kateri je razdelek *Knjige so ženske*, ki obsega 43 zgodb o ženskah in pisateljih oziroma njihovih delih. Nekatere zgodbe so bile objavljene že leta 2008 v zbirki *Edicija tris*, kjer so naslovljene po znanih pisateljskih imenih, nato pa še leta 2013 v zbirki *Sexus pozabe*, ki jo obravnavam v diplomskem delu.

3 LJUBEZEN, EROTIKA, PORNOGRAFIJA

Ljubezen sta prostor in čas, merjena s srcem. (Marcel Proust)

Ljubezen je od vseh treh najširši pojem in zaznamuje več vrst ljubezenskega čustvovanja (ljubezen do otrok, staršev, prijateljev, boga, živali ...), erotična ljubezen pa je ena od vrst ljubezni in njen najvidnejši del. Erotika je vezana na spolnost, tj. biološko osnovo, in je oblika človekovega notranjega življenja, ki išče svoj predmet vedno zunaj sebe. Je oplemeniteni občutek spolne ljubezni, zato ne odlikuje vsakega ljubezenskega odnosa ali spolnega akta. Razodeva se v sugestiji, skritih namigih, napetosti, ki se lahko stopnjuje do obsedenosti (Zupan 1994: 8 in 9).

Za razumevanje in raziskovanje erotičnih kratkoproznih zbirk oziroma zbirk s prevladujočo erotično tematiko je ključno poznavanje pojmov *ljubezensko*, *erotično* in *pornografsko*, zato v nadaljevanju navajam njihovo teoretsko razlago ter vsebinske podobnosti in razlike. Razmerje med njimi namreč ni vedno lahko določljivo in enopomensko. Pomenske razlage pojmov ljubezen, erotika in pornografija sem najprej preverila v nekaterih slovarjih in priročnikih.

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* je ljubezen v prvem pomenu razložena kot močno čustvo naklonjenosti do osebe drugega spola, v preostalih pomenih pa kot močno čustvo naklonjenosti do koga (starševska, bratska ljubezen, ljubezen do domovine, živali ...). Presenetljivo je, da je v prvem pomenu ljubezen definirana le kot čustvo do drugega spola in da je tako prezrta homoseksualna ljubezen. SSKJ erotiko razlaga kot ljubezen, ki izvira iz razlike med spoloma, kar se mi zdi zelo površna in tudi pomensko prazna razlaga; eros pa kot ljubezen, zlasti čutno (s kvalifikatorjem knjižno). SSKJ pornografijo v prvem pomenu enači s pornografskimi deli in sploh ne navede razlage pojma, v drugem pa ga s kvalifikatorjem publicistično razlaga kot prikazovanje, obravnavanje spolnosti samo zaradi erotičnega draženja, ugajanja (Bajec, et al., 1994: 205, 499, 926).

Slovenski pravopis ima zelo skope razlage pojmov. Eros tudi razlaga kot čutno ljubezen, a s kvalifikatorjem izobrazbeno; erotiko pa kar enači z ljubeznijo. Pojem pornografija enači s pornografsko literaturo (Toporišič, et al., 2001: 548, 826).

V leksikonu *Spolnost* so omenjeni pojmi bolje razloženi. Avtor leksikona Marjan Košiček ljubezen razlaga kot močno čustveno potrebo po določenem človeku, po druženju in kar najbolj polnem duhovnem zblžanju z njim, po popolni čustveni odkritosti in predajanju sebe temu človeku. Ljubezen je nenehno ukvarjanje z ljubljnim človekom, skrb za njegovo dobro in je prizadevanje, da bi kar najgloblje prodrli v bistvo ljubljenega človeka, da bi se našel v njem. Je poistovetenje z njim, duševna bogatitev sebe s pomočjo bogatenja drugega. V ljubezni dva postaneta eno. Odvisno od človeka, na katerega se ljubezen nanaša, razlikujemo ljubezen staršev, otroško ljubezen, bratovsko ljubezen itn. Najmočnejša in najpopolnejša možna ljubezen med spolnima partnerjema pa je po Košičku spolna ljubezen, pri čemer pa ne izključuje istospolne ljubezni, kot jo SSKJ (Košiček 1986: 86).

Erotika je v Košičkovem leksikonu razložena kot: vse človekove funkcije in dejavnosti za zadovoljevanje njegovih spolnih ljubezenskih potreb, Erosa pa pojmuje kot eno prvih božanstev, rojeno iz kaosa, gibalo stvarstva in življenja. Je tudi pobudnik spolne ljubezni do oseb istega in nasprotnega spola, v evropski umetnosti pa predstavlja simbol spolne ljubezni. Eros je sicer v grški mitologiji bog ljubezni, poželenja in spolnosti. Košiček erotičnost razlaga kot potrebo ljudi, da svojo spolnost doživljajo tudi čustveno. Erotičnost omogoča globljo povezanost s spolnim partnerjem in zvezo z njim v življenjski skupnosti. Erotičnost v človeku je dialektično nasprotje čutnosti, s katero tvori celovitost človekove spolnosti. Erotizacija je v leksikonu razložena kot usposobljenost človeka, da reagira na spolne dražljaje s spolnim poželenjem oziroma s spolno dejavnostjo. Je tudi prebujenje spolnega nagona in učinek spolnih hormonov na možgane (Košiček 1986: 48).

Pornografijo (iz gr. *porne* »vlačuga« in *graphein* »pisati«) zgoraj omenjeni leksikon pojmuje kot čtivo, risbe, slike, filme ipd., ki imajo namen potrošnike spolno vznemiriti, jim omogočiti spolno uživanje, mogoče celo spolno zadovoljitev. Prikazuje spolnost, npr. golo telo, različna spolna dejanja in drugo na izrazito čuten način, ki pogosto prehaja v surovost, celo neokusnost. Pornografija je stara kot človeški rod, izpričana je že na jamskih slikarijah iz kamene dobe, pojavlja se v vseh kulturah, zlasti v sodobnem svetu. Njena uporaba je splošno človeška potreba, saj človeku omogoča, da si hitro in preprosto priskrbi spolni užitek, ki mu sicer ni vedno dostopen. Mnogim ljudem je tudi vir sanjarij pri spolnem samozadovoljevanju; posamezniku omogoča,

da brez nevarnosti zase in škode drugega zadovolji kake svoje spolne odklone. Pornografija je lahko tudi družbeno koristna, ker tistim s potrebo po spolnem nasilništvu omogoča, da se spolno zadovoljijo brez napada na druge ljudi. Negativna stran pornografije pa je po Košičkovem mnenju dejstvo, da pozornost usmerja izključno k fizičnemu zadovoljevanju spolnega nagona ob popolni izključitvi čustvenega odnosa med ljudmi in tako povečuje vulgarizacijo spolnosti (Košiček 1986: 154–155).

V literarnih teorijah izraza pornografska literatura ne zasledimo, uporablja se v okvirih interpretacij trivialnega namesto oznake obsceno, vulgarno. Kmecl v *Mali literarni teoriji* navaja, da je Stritar skušal za slovensko rabo uveljaviti izraz »svinjepisje« oziroma »straniščna poezija« (Kmecl 1996: 315).

Veliki slovar tujk erotiko razlaga kot ljubezensko in spolno izživljanje; poltenost, ljubezensko spretnost in njeno teorijo ter v drugem pomenu ljubezensko pesništvo. Pojem eros (izpeljanka iz besede Eros, ki je bil grški bog ljubezni) je razložen kot poželenje, sila, strast, življenjski gon, sila po ohranjanju življenja ter kot ljubezen (zlasti čutna), hrepenenje, težnja po resnici, spoznanju, lepoti. Pornografijo pa pojmuje kot opisovanje ali prikazovanje spolnih objektov in dejanj brez etične vsebine, ki je namenjeno spolnemu vznburjanju in domišljiji bralcev ali gledalcev (Tavzes 2002: 303, 908).

V Verbinčevem *Slovarju tujk* je Eros v prvem pomenu razložen kot starogrški bog ljubezni, sin Aresa in Afrodite, v drugem pa eros (pisano z malo začetnico) figurativno pomeni ljubezen. V filozofiji mu pripisujejo pomen hrepenenja, težnje k resnici, spoznanju in lepoti (pri Platonu). Erotika je razložena kot ljubezensko in spolno izživljanje, figurativno kot poltenost; v drugem in tretjem pomenu pa kot ljubezenska spretnost in njena teorija ter ljubezensko pesništvo. Geslo erotičen (gr. *erotikos*) pa nosi pomen ljubezenski, ki se tiče ljubezni in spolnosti; zbujač spolnost, polten. Pornografijo razlaga kot opolzke, spotakljive spise, risbe ali fotografije (Verbinc 1997: 191, 560).

Nataša Podhraški v svojem magistrskem delu navaja še eno zanimivo razlago omenjenih pojmov, na katero je naletela v časopisu *Žurnal*. V njem je namreč

intervjuvan Gregor Hvastja, (erotični) fotograf in snemalec, ki meni, da gre pri erotiki za draženje, vendar estetsko, pri pornografiji pa za bolj uporabno vrednost. Hvastja nato navaja še en zanimiv primer razlage erotike in pornografije: »Poglejte koledarje: kmečki setveni koledar je grd, a uporaben, se pravi pornografski, Pirellijev pa je namenjen bolj estetskemu užitku kot planiranju mesečnih opravkov, torej je erotičen.« (Podhraški 2011: 10).

V leksikonu *Literatura* najdemo pojme erotična literatura, ljubezenska literatura in pornografija. Erotična literatura je razložena kot literatura, ki posebej poudarja čutno ljubezen. Spolnost je v erotičnih delih včlenjena v širše moralne in estetske okvire, ne pa sama sebi namen. Leksikon pod geslom erotična literatura navaja tudi nekatera dela z erotično tematiko, ki so nastajala od antike do danes, in poudarja, da meje med ljubezensko, erotično in pornografsko literaturo niso zmeraj določljive, povezane so z vrednostnimi sodbami, te pa se spreminjajo (Kos, et al., 2009: 96 in 97).

Ljubezenska literatura je širši pojem in zajema tista literarna dela, katerih osrednja tema je ljubezensko čustvovanje. Ob čutnosti pride v razmerju med moškim in žensko do veljave predvsem duhovna, socialna in moralna narava takšne ljubezni. Glavni območji ljubezenske literature sta ljubezenska poezija in ljubezenski roman oz. novela. Ljubezenska tematika je značilna tudi za eno glavnih podzvrsti trivialne literature³ (Kos, et al., 2009: 215).

Pornografijo pa leksikon *Literatura* razlaga kot pogosto oznako za literarna, likovna, filmska dela, ki se omejujejo na umetniško manjvredno obdelavo seksualnih snovi in motivov ter težijo k obscenosti (Kos, et al., 2009: 313).

Po prebranih razlagah pojmov v različnih slovarjih in leksikonih lahko sklenem, da je ljubezen v vseh nesporno pojmovana kot nekaj duhovnega, z močnim čustvenim nabojem in naklonjenostjo do druge osebe. V ljubezensko literaturo sodijo dela, katerih osrednja tema je ljubezensko čustvovanje. To je značilno predvsem za liriko, pa tudi pripovedno prozo, pogosta je tudi v t. i. trivialni literaturi. Erotika je največkrat

³ Trivialna literatura je zaradi različnih (moralnih, socioloških, psiholoških, estetskih in literarnih) kriterijev določitve težje razločljiv pojav. Kot zabavna literatura je prilagojena množični recepciji, zato so njene osrednje vloge naslednje: zabava, tolažba, usmerjanje in kompenzacija (Hladnik 1983: 35).

razložena kot zmes duhovnega in čutnega, pri čemer večkrat prevladuje čutno. V literaturi pa ravno to razmerje med duhovnim in telesnim ustvarja erotično napetost. Literatura, ki snov črpa iz človekovega spolnega življenja, a hkrati ohranja umetniško vrednost, je literatura z erotično tematiko. Pri pornografiji gre izključno za telesnost, čutnost, brez vsakršne duhovne navezanosti, vse je usmerjeno le k fizični zadovoljitvi spolnega partnerja. Pornografija je tudi pogosta oznaka za literarna dela, ki se omejujejo na umetniško manjvredno obdelavo seksualnih motivov ali celo mejijo na obscenost.

Pojmov torej ne moremo enačiti, saj niso v enakovrednem razmerju, temveč je ljubezen širši pojem in nadpomenka erotiki in pornografiji. V ljubezni prevladuje čustvena komponenta, v erotiki pa čutna oz. telesna. Za erotiko je značilno čustveno doživljanje spolnosti, medtem ko gre v pornografiji za golo spolnost oz. za zadovoljevanje seksualnih potreb.

3.1 LJUBEZENSKA, EROTIČNA IN PORNOGRAFSKA LITERATURA

V svetovni, pa tudi slovenski literarni vedi ni bilo nikoli veliko zanimanja za raziskovanje tovrstne literature. Še danes imajo nekatera dela s prevladujočo erotično tematiko negativen prizvok, zato ni presenetljivo dejstvo, da so antologije erotične literature nastale relativno pozno. Antologija ljudske slovenske erotične poezije *Klinček lesnikov*, ki jo je uredil Marko Terseglav, je namreč izšla šele leta 1981. Ljudske ljubezenske pesmi so bile vedno izdane skupaj s preostalimi pesmimi, ljudske erotične pa so vedno preganjali. Antologija slovenske ljubezenske poezije je bila izdana že prej, leta 1986 jo je izbral in uredil Tone Pavček. Prva erotična antologija *V tebi se razraščam* (2009) pa je delo Alojzije Zupan Sosič. Zanimivo je, da smo na Slovenskem prej dobili antologijo slovenskih pornografskih pesmi *Fuk je Kranjcem v kratek čas* (leta 1990 sta jo uredila M. Dolgan in M. Hladnik), leta 2006 pa tudi antologijo starejših slovenskih ljubezenskih pesmi *Od lubezni in vesela*, z izborom in spremno besedo P. Svetine. Pomembna je tudi antologija homoerotične ljubezni v slovenski literaturi *Modra svetloba* (1990), katere urednik in pisec spremne besede je Brane Mozetič (Zupan Sosič 2009: 136). Pomemben prispevek k

raziskovanju slovenske erotične literature je tudi Bergerjeva in Schmidtova antologija *Slovenska kratka erotična proza* (2002).

V slovenski literarni vedi pa se z erotično literaturo največ ukvarja Alojzija Zupan Sosič, ki v antologiji slovenske erotične poezije ugotavlja, da tovrstna literatura kljub svojemu tisočletnemu obstoju ni doživela poglobljenih raziskav vse do polovice 20. stoletja. Kljub opaznejšemu zanimanju za erotiko zgodovina »literarne« seksualnosti še ni napisana, čeprav bi bila nujna za razumevanje usode in narave erotične govorice in erotike nasploh. Tega primanjkljaja ne morejo nadoknaditi niti psihoanalitične literarne študije, saj so problem ljubezni v književnosti skrčile na problem obnašanja literarnih oseb, torej na problem literarne antropologije. Dejstvo, da je bila erotika od nekdaj odrinjena in razumljena kot nekaj marginalnega, pa je odslikava statusa erotike v zahodni civilizaciji, ki že od antičnih časov v ospredje postavlja razum, čutnosti in čustvenosti pa namenja manj pozornosti. V poznem 20. stoletju se je ta miselnost spremenila, in sicer zaradi odkritja nove senzibilnosti in pojava teženj po splošni erotizaciji družbenega življenja (Zupan Sosič 2009: 135–136).

Klasifikacija slovenske erotične proze je otežena, saj se je slovenska literarna zgodovina erotičnemu žanru najraje izognila in dela uvrščala med ljubezensko literaturo ali pa jo z oznako pornografija odtegnila moralnim (moralističnim) bralcem. Poleg tega jo danes problematizirajo tudi oznake avtorjev trivialnih romanov z erotično tematiko, ki svoja dela radi podnaslavljajo kot erotične romane, erotične zgodbe, pri čemer pa zvrstno najbrž spadajo med pornografske (Ulen 2007: 4).

Razlikovanje med ljubezensko, erotično in pornografsko literaturo sicer izhaja iz razlikovanja med ljubeznijo, erotiko in pornografijo. Tako velja, da je pojem ljubezenske literature le delno ujemajoč s pojmom erotične. V prvo namreč spadajo dela, v katerih je osrednja tema ljubezensko čustvovanje, v slednjo pa dela, ki posebej izpostavijo čutno ljubezen (Zupan 1994: 9). V ljubezenski literaturi so stiki med zaljubljenici obravnavani z duhovnih, čustvenih in intelektualnih vidikov, v erotični literaturi pa se posebej izpostavi čutna ljubezen, ki spremeni razmerje duhovna – telesna ljubezen v korist slednje. Sicer ne moremo ostro določiti meje med duhovno in telesno ljubeznijo, saj je v vsaki ljubezni implicitna tudi fizična privlačnost. Prevlada

telesne komponente v erotični literaturi ne pretrga emocionalno-intelektualnih vezi (pač pa jih največkrat poglobi), kar se zgodi v pornografski literaturi, katere imperativ je redukcija spolnega stika na zgolj seksualnost. Očitno razlikovanje pornografske literature od erotične in ljubezenske izhaja iz njenega literarnega statusa, saj je pornografska literatura del trivialne literature in tako že v samem bistvu oropana literarne kvalitete. Ne umetniško (estetsko) ugodje, pač pa spolno vznemirjenje je edini cilj in namen pornografske literature. Sicer je fizično vznemirjenje tudi konstanta erotične literature, vendar je ta samo njen cilj, pa še ta večkrat aluziven oz. reminiscenčen, ne pa tudi namen – erotična literatura fizično vznemirjenje praviloma sublimira v estetski užitek (Zupan Sosič 2009: 137–138). Kakovost naracije v pornografskih delih je osiromašena vseh elementov kulturološkega, etike, estetike in ljubezni med partnerjema ter se kot preprost spolni odnos ne razlikuje od istovrstnega v živalskem svetu (Zupan 1994: 12).

Casell's Encyclopaedia of literature deli literaturo ljubezni in spolne privlačnosti na ljubezensko literaturo, v kateri so intimni odnosi med moškim in žensko največ predlagani ali le omenjeni, v ospredju je duhovna ljubezen; erotično literaturo, v kateri so seksualni detajli natančno opisani, a so podrejeni glavnemu narativnemu toku; ter na pornografsko literaturo, v kateri so spolni detajli glavna, osrednja in po navadi edina tema, njen namen pa je vzbuditi poželenje (Zupan 1994: 9). Deli telesa, predvsem genitalije, so natančno opisani, jezik je klišejski in neestetski.

Značilnosti erotične literature (po Zupan Sosičevi) so tudi:

1. Za erotično pesem oz. literaturo ni pomembna le erotična tema, temveč predvsem način njene upesnitve oz. ubeseditve.
2. Prevladovanje telesne komponente ljubezni, duševni pol ji je podrejen. Poimenovanje telesnosti se poveča. Erotičnost temelji zlasti na metaforičnem in metonimičnem principu kot načinu izogitve fizičnemu.
3. Erotični tekst izhaja iz rastoče negotovosti ter poudarja erotično napetost in trajanje ter zavlačevanje končne realizacije. Postopnost in pomenska nasprotja vzpostavljajo dramatičnost.
4. Erotična naracija je usmerjena v deskripcijo objekta poželenja. Formalno-stilna ureditev je podrejena estetskemu principu.

5. Stopnjevano odlašanje in napetost, ki iz njega izvira, sta formirana s pomembnim elementom erotične literature: klimaksom, ki je artikuliran s temo zavlačevanja. Erotični teksti so teksti čakanja, priprave in rasti, ki nas vznemirjajo.

Milko Valent imenuje postopek zadrževanja napetosti v erotičnem tekstu *coitus reservatus*. Ta je aktivni nadzornik postopkov, urejevalec in usmerjevalec primarne erotike. Erotični klimaks v erotičnem besedilu namreč sestavljajo retardacijske prvine, ki zadržujejo erupcijo čutno intenzivnejših (jezikovnih) mest, obenem pa besedilo nenehno polnijo z eksplozivno dinamiko (Zupan Sosič 2009: 138). Michel Zérafra trdi, da je erotično vsekakor estetsko, ker z jezikom zaokrožuje predmet, ki se mu vedno umika – predmet poželenja mora biti odložen. Erotika torej odlašča uživanje, kar je Kierkegaard poimenoval estetika ovinkarjenja (Podhraški 2011: 24).

Pri razlikovanju med erotičnim in pornografskim besedilom upošteva Roland Barthes vpliv na bralca in ugotavlja, da erotika vzbuja domišljijo, pornografija pa telo, saj v pornografskih delih ni prostora za namige, ampak je vse zreducirano na pornografske operacije v vseh njihovih možnostih. Ko postane subjektivnost literarnega lika tako zožena ter obstaja le v omejeni obliki, in sicer le kot spolni junak, pornografsko besedilo pravzaprav ukine subjekt. Ukinjanje subjekta je logična posledica karakterizacije, t. i. pornografske karakterizacije, v kateri postanejo najpomembnejše le fizične lastnosti likov: velikost, barva, vonj, vlažnost, trdost in druge lastnosti posameznih delov telesa, predvsem spolnih organov. Ti podatki o osebah imajo podobno funkcijo kot podatki o družbenem statusu, politični orientaciji ali o izobrazbi v realističnem romanu. Fizični opis se največkrat zoži prav na te detajle, s povečevanjem števila udeležencev pa se osebe, ki niso v središču pripovedne pozornosti, reducirajo na dele telesa, največkrat na spolne organe. Temu postopku, t. i. pornografski redukciji literarne osebe na nekatere zunanje lastnosti oz. telesne dele, je nasprotna pornografska ekstenzija, razširjanje spolnega predznaka na vse dele in substance človeškega telesa, ko pridobivajo spolnostno vlogo tudi kri, znoj, slina, plini, izpljunki, iztrebki ... (Zupan Sosič 2009: 139).

Ker je spolnost v pornografskem tekstu sama sebi namen, so spolni detajli glavna in edina tema, besedilo pa je zaradi namena delovati zgolj na bralčevo podzavest

osiromašeno. Domišljijско vživljanje bralca v zgodbo je onemogočeno z natančno deskripcijo (različni izrazi za dele telesa, zlasti genitalije), s klišeiziacijo; skrb za direktnost banalizira zgodbo in jezik, ki pornografskim besedilom predstavlja mučno dolžnost (hoče preseči meje verbalnosti in preiti v vizualnost). Če so v erotičnem tekstu vzpostavljeni retardacijski mehanizmi, se v pornografiji dogajanje pospeši, da se seksualni subjekt čim prej zaloti v kopulacijskem (spolnem, op. a.) razmerju.

Meja med erotičnim in pornografskim se spreminja in zabrisuje, zato je način sprejemanja teh odklonov v pornografski literaturi odvisen tudi od intencionalnosti in bralca. Če je konkretno delo usmerjeno na vzpodbujevanje ali zadovoljevanje spolnega nagona, bo jasno, da imamo pred sabo čisto pornografijo. Neposredni dokaz, da pornografija izhaja tudi iz odnosa do ubesedenega, ne pa samo iz vsebine ubesedenega, je v možnosti nepornografskega prikaza spolnih organov. Reakcija bralcev ni odvisna le od odnosa bralec – seksualnost, ampak tudi od njegovega splošnega odnosa do življenja in sveta. Nekomu lahko celo blaga aluzija, bežna erotičnost, pomeni dramatičen doživljaj – takšen bralec bo iz erotičnega dela povlekel samo pornografski naboj (Zupan 1994: 13–14).

Razlika med erotičnimi in pornografskimi literarnimi deli naj bi bila tako teoretično jasno določljiva, a konkretni teksti to teoretsko jasnost razbijajo. Te razlike med tipi ljubezenske literature je raziskoval tudi Miran Hladnik, ki je v svojem članku postavil meje med obema besedilnima tipoma. Med erotična dela prišteva tista, v katerih erotična, seksualna vznburjenost ni končni namen, ampak le eden od namenov; dela so z erotiko prežeta (ne gre za erotične pasuse – ti so stilizirani, metaforično prikriti). V pornografskih delih pa je erotična vznburjenost edini cilj in končni namen, gre za obscenost, pohujšljivost, umazanost tako v snovi kot v stilu. Stil je detajlističen in naturalističen. Pornografska dela se ukvarjajo samo s spolnostjo, fizičnimi podrobnostmi spolnega odnosa, ljubezenskih iger in perversij. Namen tovrstnih tekstov je zaslužek. Količina erotične snovi je v teh delih večja in njena ureditev taka, da vznburja seksualne reakcije (fizično). Kot zadnjo značilnost navaja, da tovrstna literatura spada med šund literaturo. Zanj je značilen slab papir, prodaja v kiosku, slika na ovitku, občasna prepovedanost, serijskost, jezikovno-oblikovna površnost, pogosto tudi anonimni avtorji, bralec pristopi z erotično naperjenostjo. (Hladnik 1977: 9–10).

4 EROTIČNE KRATKOPROZNE ZBIRKE FRANJA FRANČIČA

Osrednji del diplomskega dela obsega analizo erotičnih zbirk kratke proze Franja Frančiča. Sicer je erotična tematika prisotna v skoraj vseh njegovih delih in se prepleta z družbenimi in eksistencialnimi temami, a le v nekaterih je prevladujoča. Za analizo sem izbrala tri erotične kratkoprozne zbirke, ki si sledijo po kronološkem zaporedju, in sicer: *Dobro jutro, Charles Bukowski* (1998), *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe* (2005) in *Sexus pozabe* (2013).

Pri analizi sem bila še posebej pozorna na erotično temo in motive (in njihovo prepletenost z drugimi motivi), literarne osebe oziroma subjekte, pripovedovalca, jezik in slog ter na količino ljubezenskih, erotičnih ali pornografskih elementov.

V posamezni zbirki sem prebrala in analizirala vse zgodbe, jih razvrstila glede na skupne značilnosti oziroma zastavljene analitične parametre (temo, motive, jezik ...) in nato zapisala analize najbolj reprezentativnih zgodb.

4.1 *Dobro jutro, Charles Bukowski* (1998)

Zbirka *Dobro jutro, Charles Bukowski* je izšla leta 1998 in je izbor triinpetdesetih kratkih erotičnih zgodb, napisanih med letoma 1990 in 1997. V zbirki prevladujejo zgodbe z erotično temo in motivi, dopolnjujejo pa jih še motivi odtujenih in izpraznjenih medosebnih (partnerskih) odnosov, brezizhodnosti, osamljenosti in iskanja bližine, smrti (tudi samomorilnost), staranja, odvisnosti (od alkohola, drog), motiv stanja v slovenski literaturi ter marginalni motivi, kot so: prostitucija, nasilje (v zakonu), varanje, blasfemija, pedofilija.

Zgodbe, v katerih je glavna tema erotična in v njej prevladujejo erotični motivi, so: *Ljubim se, Rolca in baročna gospa, Njena čarobna usta, njene čudežne roke, Anamarija in Monolog*. Obnovila bom zgodbe *Ljubim se, Rolca in baročna gospa, Anamarija* ter *Monolog*. Prvi dve zato, ker se močno razlikujeta v jeziku in pripovedovalcu (v prvi je ženskega spola, v drugi moškega), tretjo zato, ker je poleg

erotične teme prisoten tudi motiv pedofilije, *Monolog* pa zaradi posebne pripovedne tehnike – notranjega monologa.

V zgodbi *Ljubim se* ženska piše moškemu ljubezensko pismo, v katerem opisuje svoja čustva, išče njegovo bližino in se hkrati sprašuje, zakaj se predaja ravno njemu: »Zakaj so tvoje ustnice tako mehke, zakaj tvoje telo diši po španskem bezgu, daj, povej mi, zakaj se predajam ravno tebi?« Gre za zelo subtilen opis moškega, vidi se, da ga ženska ljubi in si predstavlja njuno ljubljenje, ki je predvsem na začetku zelo nežno: »Kot dih je tvoja roka, ki potuje po zemljevidih moje kože. Kot grom je dotik, ki odkriva mesta izvira strasti.« Pozneje, ko se bližata vrhuncu, se tudi ritem pripovedi stopnjuje, a na koncu ostaja sama (motiv osamljenosti): »Začutim nebo, vidim zlato kroglo, ki pridrvi, zarjujem, sama, kot še nikdar prej« (13).

Prvoosebni pripovedovalec v zgodbi *Rolca in baročna gospa* govori o »malem cimru«, ki mu ga je daljni sorodnik, tovarnjakar, oddal za par mesecev. V stanovanje so poleg pripovedovalca hodili tešiti svoje spolne potrebe tudi tovarnjakarjevi prijatelji. Največkrat je prihajal Rolca z žensko, ki »je bila en sam barok: velike sise, široki boki in ogromna, napeta rit. Rolca jo je štepal s presledki vse do jutra« (40). Baročna gospa, ki ji seksa ni nikoli dovolj, se ponudi tudi pripovedovalcu in on se sicer ne upira, a gospa postane kar agresivna, uporabi grobe in vulgarne besede: »Daj, mali, fukaj me, daj, do grla mi ga nabij, daj me, kaj miruješ« (prav tam). Pripovedovalec si zato oddahne, ko gospa končno odide. Jezik se v tej zgodbi močno razlikuje od jezika v zgodbi *Ljubim se*. Spolnost je v prvi zgodbi opisana zelo poetično, prikazana je kot nekaj lepega (čeprav konec ni srečen), gre za »ljubljenje«, pri drugi pa zgolj za telesnost, »fuk«, kar ponazarjajo tudi vulgarizmi (štepati, fukarjenje, močefit, sise, tič ...).

Zgodba *Anamarija* je zanimiva oziroma drugačna predvsem zaradi motiva pedofilije, saj v tem primeru odrasla ženska zlorabi deklico. Pripovedovalec je zagledan v to žensko v zrelih letih, ona ga zavrača, kar ga le še bolj privlači. Sanjari o njej in jo na skrivaj opazuje (voajerizem) pri večernem slačenju. Nekega večera pa z njo pride svetlolasa deklica, skoraj otrok, in pripovedovalec vidi, kako jo ženska objema in slači. Moški je popolnoma pretresen: »Stekel sem v noč. Ni bilo razočaranje, bila je

samota« (78). Torej moški ni razočaran, ker ne dobi »partije«, temveč pretresen nad spoznanjem, da njegova simpatija ni tisto, kar je mislil, da je.

Zgodba *Monolog* pa je bolj kot po vsebinski plati zanimiva po oblikovni, saj je pisana v posebni pripovedni tehniki – notranjem monologu. Ženska med spolnim odnosom z nekim moškim govori o preteklih zakonskih zvezah, o »dveh zavoženih zakonih«. »Prvi mož je bil policaj, čudaški tip, nasilnež /.../, daj, stisni me, objemi me /.../, ko me je udaril, šla sem, otroka pa, mojo Stelo, mojo zvezdico, v rejo sem jo dala /.../, pridi bližje, tako, ja, ti paše, če sem na tebi« (92). Prvi mož jo je »šutiral« (motiv nasilja v zakonu), z njim je imela tudi hčerko, a jo je dala raje v rejo (motiv nesrečnega otroštva). Drugi se je zapil (motiv alkoholizma) in se nato celo obesil (motiv samomorilnosti). Moški se po spolnem odnosu začne takoj odpravljati, zato žensko zaskrbi, če ga ni z govorjenjem prestrašila: »Kaj greš, že greš, saj te nisem prestrašila, saj še kdaj prideš, reci mi, še kdaj prideš« (prav tam).

Motiv odtujenih in izpraznjenih medosebnih (partnerskih) odnosov je opazen predvsem v zgodbah: *Prepad*, *Blues za mojo bivšo*, *Tujost*, *Jutro*, *Ločitev* in *Kruta igra*.

V tretjeosebni zgodbi *Prepad* nastopa zakonski par, poročen že dvajset let, a popolnoma odtujen: »Dvajset let živita skupaj, tujca, v peklenski igri, ki se ji reče: zakon. Kot dvojec brez krmarja sta. /.../ Včasih ne spregovorita mesece« (11). Poleg odtujenosti je prisoten še motiv nasilja: »Samo, prejšnji vikend jo je udaril. Prvič.« Ženska že leta ve, da jo mož vara (motiv varanja), a se mu do zdaj nikoli ni maščevala. Vendar: »Ko zvečer pride, ko zahteva od nje, da bi mu dala, ko jo živalsko vzame, se odloči. Samo še hrbet mora obrniti. Nož je pripravljen« (prav tam). Torej, njuna odtujenost, nasilje in varanje žensko pripeljejo celo do misli na umor moža.

V zgodbi *Tujost* spremljamo ljubimca, ki se počasi predajata drug drugemu: »Počasi sem te dvignil in položil v travo, počasi, da sem začutil, kako drgetaš od pričakovanja /.../ podaljševal sem predigro, čakal, da me potegneš nase« (27). Gre za stopnjevanje opisa spolnega odnosa (erotični klimaks). Par se predaja užitkom, a nista oba potešena, saj moški ne doživi orgazma. Po odnosu sta odtujena, tiho,

iščeta prave besede. A jih ni, ni prave kemije. »Če bi se zgodilo, kemija, prehod in pretok, če bi si delila več kot trenutek, potem bi obležala v hladni travi in počakala na barve jutra« (27). Prvoosebni pripovedovalec njuno odtujenost ponazori z metaforiko: »Mrzla je roka, ki se me dotika« (28).

V *Kruti igri* žena očita možu egoizem, pijančevanje, nezrelost, zato se sporečeta in pride do nasilja: »Vstal je in jo prijel za lase. Sunila ga je s kolenom, on pa jo je zvrnil na tla« (90). A nasilje privede do strastnega seksa, ki pa ničesar ne reši, pravzaprav le poglobi njun odtujen odnos. »Gola sta obležala na tleh. Tujca, ki sta porušila še zadnji most« (91).

Naslednji motiv, ki je povezan z erotično temo, je motiv odvisnosti (od alkohola in drog). Pojavlja se v veliki večini zgodb in je običajno vzrok za nasilje, nesrečno otroštvo, posilstvo (v zakonu), pedofilijo, homoerotiko ... Najbolj opazen je v zgodbah: *Ne povej luni, da sem sama*, *Selitev*, *Zadnji moški*, *Jutro*, *Sredobežni krog*, *Drobtine življenja*, *Tovarnarji sanj* in *Hors*.

Prvoosebna pripovedovalka v zgodbi *Ne povej luni, da sem sama* živi v strahu pred pijanim in nasilnim možem (motiv nasilja), s katerim ima dva otroke. »Ni me strah udarcev, ne, samo tisto strašljivo pričakovanje, odmev korakov po stopnicah, treskanje vrat in pričakovanje. To ubija« (9). Pijani mož potem zahteva od nje spolni odnos, »grobo jo šlata in vleče h kavču«, če ne uboga, udari: »S plosko roko, s pestjo, s kolenom« (prav tam). Pripovedovalka je ujeta v začaranem krogu, zanj ni rešitve, saj nima ničesar svojega, stanovanje je moževo, denar je njegov, ona je, pravi, le njegova sužnja. V zgodbi sta opazna tudi motiva brezizhodnosti in osamljenosti, kar nakazuje že naslov zgodbe.

V zgodbi *Zadnji moški* je v ospredju homoerotični motiv. Pripovedovalec se z družčino odpravi v stanovanje, da bi nadaljevali s popivanjem, a kmalu ugotovi, da se je znašel med homoseksualci. Med družčino je tudi njegova znanka Sonja, ki je sicer lezbijka, a imata vseeno spolni odnos. On je bil njen zadnji moški. V zgodbi je veliko pogovornih izrazov in vulgarizmov: pajzel, flaša, joški, guza, močefit ...

Homoerotični motiv je prisoten tudi v zgodbi *Takrat, ko si sam*. Zgodba govori o štiridesetletnici, ki se je končno ločila od moža. Pričakovala je, da bo zaživela, a se zdaj počuti še bolj osamljeno (motiv osamljenosti): »V očeh se ji je naselila samota« (86). Spozna mlajšega moškega in si veliko obeta, a ko ga povabi k sebi domov, izve, da je pravzaprav homoseksualec, ki jo je imel le za krinko.

V zgodbi *Jutro* je alkohol glavni krivec za prepad med zakoncema. Mož se po prekrokani noči zbudi »sesut in razčefukan na koščke« in si grobo vzame ženo (motiv posilstva v zakonu): »Pol na silo ji je razprl stegna in se od zadaj zasadil v še suho mahovino. Vdano je zakopala glavo v vzglavnik. Niti slišal ni, kako je ihtela« (33). Tukaj je opazen tudi motiv vdanosti v usodo, saj je vsak trud spremeniti moža zaman.

V zgodbi *Sredobežni krog* imajo vsi literarni subjekti težave z odvisnostjo od drog (LSD, kokain, heroin, hašišovo olje) in se vrtijo v začaranem krogu odvisnosti. Prvoosebni pripovedovalec ugotovi, da tako življenje ni zanj: »To ni moja scena, pa pika. /.../ Počasi prižgem cigareto in stečem nazaj v svoj sredobežni krog« (38). Temo odvisnosti od drog problematizira še kratka zgodba *Hors*.

Prvoosebna zgodba *Drobtine življenja* govori o posledicah večletnega popivanja, ki privede do nasilja v družini. Mož namreč »šutira« ženo, da krvava obleži pod mizo (nasilje v zakonu), a najhuje je, da vse skupaj vidi njun otrok, ki ima »tako zradirane in prestrašene oči« (42). Zgodba torej problematizira tudi nesrečno otroštvo, ki je zaznamovano s trpinčenjem in nasiljem.

V zgodbi z naslovom *Tovarnarji sanj* sta poleg erotične teme v ospredju motiva alkoholizma in menjavanja spolnih partnerjev, ki privede celo do okužbe s »triperjem« (gonorejo).

Motiv prostitucije je močno povezan z erotično temo in najbolj opazen v zgodbah: *Amy*, *Jaz fukati prvi*, *Profesionalka*, *Imela je osemnajst let in mrtev pogled* ter *Punčka*.

V kratki zgodbi z naslovom *Amy* nastopa istoimensko dekle, ki se že pri šestnajstih letih začne prodajati. Ponudi se tudi pripovedovalcu, ki ponudbe ne zavrne: »Vzela

mi ga je v roko in ga podrkala, da mi je stopil. /.../ Mojstrsko je zamešala in po dveh, treh minutah mi je prišlo« (23). Dekle ima vse več strank, tudi premožnih, a se začne vdajati alkoholu in zaradi takega načina življenja počasi propada: »Pri triindvajsetih je zmrznila pod betonskimi stopnicami sosednjega bloka« (24).

V zgodbi z ironičnim naslovom *Jaz fukati prvi* pripovedovalec, naveličan vseh padcev in vsakodnevne borbe za preživetje, ustavi čmolasi štoparki. Ona ga v zahvalo povabi v »neke čudne apartmaje, kjer ponoči sveti rdeča luč« (erotični motiv in motiv prostitucije). Pripovedovalec tam naleti na tujca, ki že čaka pred vrati čmolaskine sobe in ga grdo pogleda, rekoč: »Jaz fukati prvi!« Pripovedovalec se sprva opraviči, da je prišel le na obisk, a ker tujec ne odneha in postaja razdražen, ga s silo udari in reče: »Ne, jaz fukati prvi!« (32). Zanimiv je avtorjev posmeh tujcu, ki ne zna dobro slovenskega jezika.

Drugoosebna zgodba *Profesionalka* pripoveduje o moškem, ki je šel prvič v javno hišo. Ker je zanj vse novo, mu prostitutka razloži, kako vse poteka. Odnos je opisan zelo erotično: »Počepne in si nežno vtire gel. Počasi ga pomasira in mu natakne kondom. Tiste neverjetne pajkaste noge na visokih petah te zajahajo. Potisneš jo k sebi, da bi čutil. /.../ In po dveh, treh minutah v potegu izvleče beli sok« (50). Moški po odnosu ni srečen, čeprav je potešil radovednost in spolno fantazijo, počuti se bedno, zbegano: »Beda od človeka si, si rečeš« (prav tam).

Kratka zgodba *Imela je osemnajst let in mrtev pogled* govori o še zelo mladem dekletu, ki se prodaja. Izvemo tudi, da je del nje v otroštvu umrl, kar nakazuje na motiv nesrečnega otroštva, ki jo je zaznamovalo za vse življenje. Dekle prodaja svoje telo, a v odnos ne želi vpletati čustev, vse mora biti čim bolj mehanično: »Ne poljublaj me na usta, drugje pa lahko« (81). V besedilu se trikrat pojavi stavek »Imela je osemnajst let in mrtev pogled«, ki je pravzaprav lajtmotiv in bralca zgodbe vedno znova opominja na njeno stisko.

Pripovedovalec zgodbe *Punčka*, pisatelj, se močno pijan (motiv alkoholizma) odpravi z bifeja, z njim pa se želi peljati mladoletno dekle, ki je prebralo nekaj njegovih del. V avtu ga dekle prime med stegna, saj mu očitno želi na ta način plačati za prevoz: »A hočeš, je šepnilo iz teme. Otrok si, ne morem!« (94). Dekle pripovedovalcu očita, da

je moralizator, kljub njegovim »pisarijam« (motiv avtobiografskosti). Pripovedovalec jo naposled »sune« iz avta, saj ne želi občevati z mladoletnim dekletom.

Naslednja motiva, ki se večkrat pojavita v zbirki, sta motiva staranja in smrti (samomorilnost). Staranje ima v zgodbah običajno negativno konotacijo, saj je pogosto tudi krivec za neuspela intimna srečanja. Zgodbe s to motiviko so: *Zima v krvi*, *Jesen življenja*, *Umiranje brez obrokov*, *Male vojne*, *Najboljši padejo prvi* in *Samomorilka*. Prve tri zgodbe že z naslovom nakazujejo motiv staranja.

V zgodbi *Zima v krvi* pripovedovalec razmišlja o staranju in mu je žal za zamujenim, počuti se nemočnega, saj čuti, da se bliža zima v krvi (motiv smrti).

Zgodba *Jesen življenja* govori o iskanju partnerja oziroma sorodne duše prek pisem. Moški od neke Hrvatice enkrat mesečno prejema pisma z erotičnimi zgodbami. Po enem letu se dogovorita za zmenek, a moškega njena podoba odbije (stara je šele 35, a vsa »krivenčasta«), zato ne pride na naslednji zmenek: »Oba sva zamudila čas najinega srečanja, vse pregloboko sva zabredla v jesen življenja. Kolikor ga je pač ostalo« (52).

V prvoosebni zgodbi *Umiranje brez obrokov* moškega na koncertu zbada neka čudna, ostra bolečina pod rebri (motiv bolezni, staranja), zato se zgrudi. Ko se prebudi na intenzivnem oddelku bolnišnice, zdravnikova napoved ni dobra, saj se moški že vrsto let vdaja pijači (motiv alkoholizma) in cigaretam, kar je pustilo močne posledice: »Jetra so otrdela, pljuča so asfaltirana, bronhiji so fuč, pri prostati bo treba rezati« (66). Moški se sicer odloči za operacijo, a po njej se kmalu vrne na stara pota: »Velik, bel škropec sem naročil in si prižgal cigareto« (prav tam). Ta zgodba izstopa, ker nima erotičnih elementov.

V kratki zgodbi *Male vojne* prvoosebni pripovedovalec govori o svojem bratu, ki je bil v mladosti pravi »strup za ženske«, a one so bile zanj samo statistika, rekel je: »Spet sem dal eno na ror« (85). Vsaki ljubici je za spomin »odstrigel koder las, ji izpulil par dlak iz sramnice in jo nago fotografiral s polaroidom« (prav tam). Tako so pozneje k njemu hodili fantje, ki so bili tik pred poroko, da bi izvedeli, če je bila njihova izbranka

med fotografiranimi ženskami. A brat se je postaral, ni več zanimiv za ženske. Je osamljen in vdan v usodo »hira v vlažni kleti« (prav tam).

Pripovedovalec zgodbe *Najboljši padejo prvi* je očaran nad »zrelo lepoto« petdesetletne igralka in pisateljice. Njun spolni odnos je opisan zelo poetično: »Ljubila se je s strastjo vulkana, kot da je lovila zamujeno. Njena koža je bila prosojna in slap jutranjih žarkov je iz njenega trzajočega telesa ustvaril ikono« (72). Ona mu piše razglednice s potovanj in pisma, napiše tudi roman »za bogove, a ti jo pokličejo k sebi« (prav tam). Pripovedovalcu je žal, da najboljši padejo prvi, zaradi njene smrti je potrta, a pravi, da bo ostala v njegovem srcu.

Vsem literarnim osebam zgodb z motivom staranja erotika pomeni beg iz realnosti, ko za trenutek pozabijo na vsakodnevni boj, a ta beg jim preprečuje staranje. Zanimivo je sicer, da literarne osebe sploh še niso zares stare, saj štejejo običajno okoli petdeset let ali manj.

V zgodbi *Samomorilka* moški pripoveduje o posebnem kraju, o obzidju, s katerega skačejo samomorilci. Ko tudi sam sedi na obzidju, kamor zahaja razmišljat o življenju, se mu pridruži rdečelaska. Njen obraz ne odseva le obupa, ona »nima oči, nima obraza« (35). Rdečelaska moškemu reče, naj ne skoči (česar on sicer ne namerava), a čez nekaj dni sama stori ravno to: »Na mali, leseni cizi peljejo žensko truplo. Samo ognjeno rdeči lasje padajo izpod plastične plahte« (36). Zgodba izstopa tudi zato, ker ne vsebuje erotičnih elementov, izpostavljen je motiv samomorilnosti, kar izvemo že v naslovu zgodbe.

V zbirki je tudi nekaj zgodb, ki problematizirajo stanje v slovenski literaturi oziroma se mu celo posmehujejo. Že v naslovu zbirke je omenjen Charles Bukowski, ameriški pisatelj in pesnik, ki je v svojih delih, tako kot Franjo Frančič, opisoval ulično življenje in ljudi z dna ter marginalno tematiko. Frančič se že z naslovom zbirke medbesedilno naveže na njegovo ustvarjanje, čeprav pozneje v intervjuju za Primorske novice⁴ pove, da mu ni tako blizu, kot mu je na primer Henry Miller, ki je bogatejši v jeziku.

⁴ Intervju Andraža Gombača v Primorskih novicah: <http://www.primorske.si/Priloge/7--Val/Pisatelj-Franjo-Francic-Do-smrti-bom-razcisceval-V.aspx>.

Zgodbe s to tematiko so: *Dobro jutro*, *Charles Bukowski*, *Stekleno oko* in *Bitka proti prahu*. Prva zgodba govori o stanju v slovenski literaturi in odnosu ljudi do nje: »V marmorni grobnici slovenske literature so imeli spet seanse, sprejeme, požrtije ali podelitve nagrad /.../. Dvoličnost in hinavščina tega malega, čistega in izumirajočega plemena na sceni kulture se v sto letih ni spremenila. Ravno nasprotno, uradnikom, politikom, raji se je sladko jebalo za knjige in ostalo šaro« (54). Pripovedovalec je zelo kritičen do mačehovskega odnosa do literature, pri čemer omenja tudi »skurbano pedagoginjo«, ki »pamže vzgaja v ritoliznike in pizdune« (prav tam).

Pripovedovalec zgodbe *Stekleno oko* je povabljen na literarni večer, na katerega pa ne gre rad (oziroma mu gredo »hudo na jetra«), saj ve, da so ti večeri le sami sebi namen in da jih večina spremlja z nezanimanjem (imajo »prazne poglede«). Profesorica slovenščine ga vseeno prepriča, ker mu obljubi pijačo (motiv alkoholizma). Pripovedovalec s sabo prinese nekaj svojih del, a večer začne s pripovedovanjem prostaških vicev, kar vodi k polomu literarnega večera, saj vsi predčasno odhajajo. Profesorica in pripovedovalec po popivanju pristaneta v postelji (erotični motiv) in on ji ironično reče: »Zdaj boš imela literarni večer« (59).

V zgodbi z ironičnim naslovom *Bitka proti prahu* se pripovedovalec, pisatelj, spominja podelitve nagrad za roman v Novi Gorici, na katero je šel z odporom, saj so vsi že vnaprej vedeli, da jo bo dobil »Komerčni Prekmurec«. Pripovedovalec je oster tudi do ministra za kulturo, češ da trosi bedarije in laži, zato ga varnostniki odpeljejo na policijo. Opozarja na bedo pisateljavanja, saj v tem poklicu ni denarja, a se hkrati zaveda, da je ves napor kaj spremeniti le »bitka proti prahu izgubljene vojne« (74).

V nadaljevanju navajam še nekaj drugih motivov, ki so povezani z osrednjo erotično temo.

Motiv izgube nedolžnosti je opazen v zgodbi *Moj prvi ruker*. Pripovedovalec živi v poboljševalnici in pri petnajstih letih izgubi nedolžnost s šestnajstletnico Vido, ki je »imela že petdeset tipov za sabo« (44). Njun spolni odnos je opisan zelo erotično, ne manjkajo niti vulgarizmi: bananaste joškice, močefit, pizda ...

Motiv blasfemije je prisoten v zgodbi *Hodil po deželi sem naši*, v kateri ženska spolno občuje z župnikom in to napiše na razglednico, ki jo pošlje prvoosebnu pripovedovalcu zgodbe.

V zgodbi *Incest* smo priča spolnemu odnosu hčerke in očeta (motiv incesta). Zdi se, da hči uživa, a med odnosom zapre oči in vidi prestrašeno, osamljeno deklico, ki se boji moških, kliče na pomoč, a je nihče ne sliši. Po odnosu odpre predal in zagleda staro fotografijo moškega, ki v rokah drži deklico – spreleti jo mrzel srh.

V zgodbah iz zbirke *Dobro jutro, Charles Bukowski* prevladuje prvoosebni pripovedovalec, ki je v veliki večini moški, star med trideset in štirideset let. Ženska prvoosebna pripovedovalka nastopa v zgodbah *Ne povej luni, da sem sama*, *Ljubim se* in *Monolog*. V zbirki je tudi drugoosebni pripovedovalec (*Profesionalka*), ki pa po mojem mnenju ne govori drugemu, ampak sebi na način notranjega monologa, kot v svojem članku navaja Maja Kodrič (Kodrič 2006: 353). Literarne osebe so v večini brez imen oziroma ta niso določena. Avtor največkrat uporabi zaimsek ona/on, ženske pa v večini poimenuje z rdečelaska, črnolaska, deklica, nekatera pa imajo tudi imena: Vida, Maja, Amy. Opazna je tudi medbesedilna navezava na Charlesa Bukowskega, tako tematsko kot jezikovno, kar avtor nakaže že z naslovom zbirke.

Zbirka je zanimiva tudi po jezikovno-slogovni plati. Prevladujejo zgodbe, ki vsebujejo veliko vulgarizmov (fukati, kavsati, joške, močefit ...), pogovornih izrazov (šlatati, džanki, zaštihati, cajkan – kroatizem, poscati, švasati ...), narečnih besed (v večini primorskih: kažun, štacijon, pompina). Besede *valovanje*, *zaveslati* in *zamešati* avtor na več mestih uporabi za ponazoritev gibanja pri spolnem odnosu, prav tako so zanimivi izrazi za orgazme: *male smrti*, *začutiti nebo*, *mavrični val orgazma* ... Na drugi strani pa najdemo tudi zelo lirizirane zgodbe (*Ljubim se*, *Tujost*, *Najboljši padejo prvi*, *Trenutek*), ki z jezikom odražajo mehkobo, ranljivost literarnih oseb. V takih primerih je tudi spolni odnos poimenovan *ljubljenje* (Frančič 1998: 72, 82), opisan pa je poetično, izrazito tenkočutno.

Moja prva hipoteza, ki pravi, da bo v zgodbah več moških protagonistov in da bodo ti večkrat nadrejeni ženskam, se je skozi analizo zgodb potrdila. V zgodbah namreč prevladujejo moški protagonisti, ki so v odnosih z ženskimi protagonistkami večinoma

nadrejeni, nasprotno je le v zgodbi *Profesionalka*, ko se moški po obisku prostitutke počuti popolnoma praznega in bednega.

Erotični odnosi med ženskami in moškimi so v večini površinski, ne razvijejo se v globlja razmerja, priča smo zgolj kratkim erotičnim srečanjem. Vse je le »fizika, nič kemije«. Večkrat si ženske želijo nadaljevati zvezo in iščejo bližino, a moški niso pripravljeni, ne morejo premagati »razdalje telesa«. To potrjuje tudi drugo hipotezo, ki trdi, da bodo ljubezenska preigravanja površinska in se ne bodo razvila v globlji odnos. Ta hipoteza ne drži za zgodbo *Trenutek*, v kateri si moški želi bližine, razlaga, kako se ljubita. Želi si, da bi ta trenutek trajal dlje, a pride jutro in ne najdeta pravih besed. Podobno je tudi v zgodbi *Najboljši padejo prvi*, kjer si moški želi globljo zvezo, a ženska umre, zato ta ni mogoča.

Erotična ljubezen v vseh zgodbah nima dovolj moči, da bi spremenila življenje literarnih oseb. Je le nek »ventil«, ki jim omogoča, da vsaj za trenutek pozabijo na stisko, osamljenost, nezadovoljstvo z življenjem. Podoben učinek imajo tudi droge in alkohol. Tako lahko potrdim tudi tretjo hipotezo, ki pravi, da bo erotika v zgodbah vezana tudi na negativna čustva in se bo pojavljala v povezavi z nasiljem, drogami, pedofilijo, smrtjo idr.

V zgodbah prevladujejo erotični elementi pred ljubezenskimi in pornografskimi, s čimer se je tudi četrta hipoteza izkazala za pravilno. V zbirki pa sta tudi zgodbi *Umiranje brez obrokov* in *Samomorilka*, ki ne vsebujeta erotičnih elementov.

5.2 Plačani fuk in ostale erotične zgodbe (2005)

Zbirka obsega sedemintrideset zelo kratkih zgodb, ki se približujejo pesmi v prozi oziroma »prozi v pesmi«, kot Evald Koren v svojem članku imenuje lhanovo pesniško zbirko (Koren 2006: 339). Zgodbe so izrazito kratke, zato bi jih umestila kar med kratke kratke zgodbe. Vsaka poved je zapisana v svoji vrstici, kar spominja na poezijo. Zbirka nas preseneti že z naslovom in platnicami, na katerih je par, ujet med spolnim aktom. Da je pred nami zbirka z izrazitim erotičnim nabojem, napovedujeta opozorilo na naslovnici zbirke: »*Mlajšim od 27 let pogled prepovedan*« ter pripis

oziroma moto: »Tiste dni, ko je bil Clinton tlačil kurca v usta Monici L. in po telefonu prodajal orožje Turkom, ki so z njim pobijali na tisoče Kurdov, so nastajali ti fragmenti, pod: žvela ljubezen od popka navzdol!« Denis Poniž v kratki spremni besedi zapiše, da: »[S]e Frančičeva beseda zadira v ta svet, razgalja njegovo dvoiličnost, potuhnjenost, njegovo ubijalsko slo in neizmeren pohlep po denarju, bogastvu, moči in slavi. V njegovi prozi stopajo pred nas ljudje, ki so izgubili boj s tem svetom in se znašli na njegovem robu«⁵.

V zgodbah je najizrazitejša erotična tema, skozi katero Frančič prikaže različne spolne prakse literarnih subjektov: samozadovoljevanje, voajerizem, posilstvo, nepotešenost, telefonski seks, željo po globlji zvezi, blasfemijo, homoerotiko ... Dopolnjujejo pa jo še motivi propadajočih zakonskih in partnerskih zvez ter odtujenih medosebnih odnosov, smrti, staranja, odvisnosti (od alkohola, drog ...), prostitucije, nasilja, posilstva, pedofilije, odraščanja, odnosa staršev do otrok idr.

Motiv odtujenih medosebnih (partnerskih) odnosov je najbolj izrazit v naslednjih zgodbah: *Trio*, *Zakon*, *Potreba*, *Hot line*, *Sla*, *Biti zakonska kurba*, *Kače*, *Ljubosumje*, *Ona je sama* in *On je sam*. Ta motiv pa največkrat sovpada z motivom varanja, saj literarni subjekti drugje iščejo tolažbo.

V zgodbi *Trio* moški, poln spolnih fantazij in nezadovoljen v zakonu, opazuje deklico (motiva voajerizma in pedofilije) in se samozadovoljuje (motiv pedofilije): »Moški jo opazuje in si ga drka. Kot že velikokrat.« Prisoten je tudi homoerotičen motiv, saj se deklici pridruži njena prijateljica, s katero se poljubita. Deklici sta opisani erotično: »Njeni joški so sočni in napeti. /.../ Prekriža nogi v mrežastih nogavicah (erotični motiv) in kadi (2).« Njegova žena na rjuhah opazi madeže in mu očita nespodobnost: »Navaden prasec si, rjuhe so vse flekaste« (prav tam). A on se ne zmeni za to in naprej sanja o svojih fantazijah, ki jih z ženo ne more (ali noče) izživeti.

V zgodbi *Zakon* se moški vrne domov pijan (motiv alkoholizma) in si na silo vzame ženo (motiv posilstva v zakonu): »Na silo jo je obrnil na bok. Prijel jo je za rame in ji ga nabil od zadaj. Petkrat, šestkrat jo je porukal in prišlo mu je manj kot v minuti« (3).

⁵ Spremna beseda se nahaja na platnici zbirke.

Žena se nato dolgo tušira, da bi se simbolno očistila, saj se počuti umazano: »Dolgo, dolgo je stala pod curki vode. Kot da bi lahko voda sprala kri« (prav tam).

V zgodbi *Potreba* nastopa dvajsetletna rdečelaska, sicer poročena, a je mož večinoma zdoma, zato ni potešena (motiv nezadovoljstva v zakonu). To jo spodbudi, da se vsak dan razkazuje drugim moškim v sosednjem bloku: »Ko si sleče zgornji del, si z dlanmi podrgne napeti bradavici na napetih dojkah. Potrebna je, strašno potrebna« (5). Tudi moški so nepotešeni: »Potrebni so, tako potrebni« (prav tam). Avtor s ponavljanjem ustvarja notranji ritem zgodbe.

V zgodbi *Hot line* gre za telefonski seks (erotični motiv) moškega in ženske, ki sta v zakonu nepotešena in osamljena (motiv osamljenosti). Drug drugemu tožita o problemih v zakonu, o odtujenosti in nazadnje samoironično ugotovita, da sta oba pravzaprav revčka.

Zgodba *Sla* govori o ljubimcih, ki se po dolgem času znova vidita, da bi potešila slo, ki je v zakonu ne moreta (motiv varanja). Ženska tarna nad moževim nezanimanjem zanjo in ga primerja (komparacija) s pustim, nenaseljenim otokom: »Moj mož, ta prasec, reče, po mesec dni me ne spusti k sebi. /.../ Kot otok je, nenaseljen, pust otok« (8). Njun spolni odnos je opisan zelo erotično in strastno, saj si oba želita drug drugega: »Odgrne posteljo in se sleče. Kadi, čaka jo. Ko pride ona, se skoraj vrže nanj. Brez hlačk sem, reče ona, tako dobro me fukaš« (prav tam).

V zgodbi z ironičnim naslovom *Biti zakonska kurba* znova nastopa ženska, ki je ne potešita ne mož in ne ljubimec (motiv varanja). Počuti se kot zakonska kurba, ki si jo mož vzame le takrat, ko se mu zazdi. Zato se že od enajstega leta spolno samozadovoljuje (erotični motiv), kar pripovedovalec ponazori z besedno igro: »igra na klitoris« (15). Ženska je tudi na sploh v življenju nezadovoljna (motiv vdanosti v usodo), pravi, da od življenja nima nič in da si želi oditi nekam na samo, kjer bo imela staro kmečko hišo, mačke in kokoši, »a nobenega petelina« (prav tam). Iz tega lahko sklepamo, da bi rada opravila z moškimi, ki je tako in tako ne zadovoljijo.

Zgodba *Kače* pripoveduje o odtujenem prvoosebne pripovedovalcu, ki se ne zmeni za ljubimkine očitke in željo po skupni prihodnosti: »Za fuk sem ti bila pa dobra! /.../

Mislila sem, da te počakam, da se uredi, da preživiva jesen življenja skupaj» (26). Moški na očitke sploh ne odgovori, je odtujen, ne najde besed, ona nato poskuša odnos rešiti z erotiko: »Samo še enkrat, samo še zadnjič, je moledovala.« A moškega niti to ne prepriča, razmerja je konec, kar prvoosebni pripovedovalec ponazori z besedami: »Bila je zima v krilu poletja. In kače so naselile streho moje hiše brez korenin« (prav tam). Motiv kač je stalno prisoten v zgodbah Franja Frančiča, predvsem v povezavi z ženskami, saj kača v prenesenem pomenu pomeni tudi zahrbtno, zvito žensko.

V zgodbi *Ljubosumje* punca zadovoljuje ljubimca (erotični motiv) in se medtem po telefonu pogovarja s svojim fantom (motiv varanja). Ljubimec postane ljubosumen, saj na njenem mavcu opazi veliko podpisov (motiv ljubosumja), in se sprašuje, koliko ima še drugih ljubimcev. To ga spomni na zgodbo Johna Lennona in njegove žene Yoko Ono (primer medbesedilnosti), ko jo je ljubosumno zasliševal o številu njenih preteklih zvez. Zgodba je zanimiva, saj je v tem primeru ženska nadrejena moškemu in ne obratno, kot je v večini zgodb.

V tretjeosebni zgodbi *Ona je sama* in *On je sam* je prikazan odtujen zakonski odnos tako iz ženske perspektive kot iz moške. V ospredju je motiv osamljenosti, ki je nakazan že v naslovu. Ženska je poročena že dvajset let, a je kljub temu osamljena in nezadovoljena, ima polno spolnih fantazij, ki pa jih ne more izživeti. Te fantazije avtor ponazori s pesniško figuro (anaforo), ki sem jo v besedilu podčrtala:

»Ona ga rada liže.

Ona rada menja položaje.

Ona sanjari, da si jo pol na silo vzame neznanec.

Ona bi spala z dvema moškima hkrati.

Ona ima nešteto fukaških fantazij« (32).

Ženski ostanejo le fantazije in strah, »velik kot možev mlahavi kurac«, saj je tisto, kar dobi od moža, sicer premalo za užitek, a hkrati tudi premalo za ločitev.

V zgodbi *On je sam* pa spolno nezadovoljen moški tarna nad partnerkinim nezanjmanjem za spolnost, saj jo le včasih »preprosi za solidarnostni fukec« (33). Je osamljen, želi si bližine, razmišlja, da bi si omislil ljubico, a on bi ljubico »nekaj med nuno in kurbo«, a takih ne delajo več. Morda bi jo lahko dobil v erotični trgovini, a potem bi občeval s »plastiko« (grotesknost).

Naslov zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe* pa napoveduje že naslednji motiv, ki dopolnjuje erotično temo. To je motiv prostitucije. Najbolj je opazen v zgodbah: *Plačani fuk*, *Vsak prodaja, kar ima* in *Marija, pomagaj nam*.

V prvoosebni zgodbi *Plačani fuk* moški razlaga o prostitutkah. Razmišlja, da so vse enake, da imajo vse isti način zadovoljevanja (erotični motiv): »Najprej ga malo pomečka, da se dvigne, potem natakne pripravljen kondom. Potem ga cuza, fafa, tako kot napovedovalka osrednjega TV dnevnika mikrofona. Potem samo čaka, da tipu pride. Čimprej« (10). Moški je kljub fizični zadovoljitvi spolnih potreb prazen, osamljen (motiv osamljenosti): »Tak fuk je čista samota in denar, vržen stran /.../ Samota za par usranih cekinov« (prav tam).

V zgodbi z ironičnim naslovom *Vsak prodaja, kar ima* spremljamo življenje prostitutke Elene, ki je naveličana prodajanja, zanjo so moški le številke. Tretjeosebni pripovedovalec bralcu predstavi rutino spolnega odnosa (erotični motiv): »Postopek je vedno enak, najprej ga tipu dvigne in mu natakne ola guma. Potem ga malo pocuza in vpraša, kako bi. Včasih komu špricne prej, zapitkoviči pa zdržijo dalj časa. A jim težko stopi« (16). Konec je ironično-absurden, saj Elena ve, da je njeno početje bedno in ponižujoče (motiv brezizhodnosti), a vsak prodaja tisto, kar lahko najbolje proda. In to je njeno mlado telo, s katerim je že veliko zaslužila.

Zgodba *Marija, pomagaj nam* je parodistična medbesedilna navezava na molitev k Devici Mariji. Zgodba je nagovor Mariji, naj pomaga, pri čemer se kot refren pojavlja stavek: »Marija, pomagaj nam« (24), ki ustvarja ritem zgodbe. Na koncu pa sledi ironičen komentar pripovedovalca, ki se sprašuje, zakaj kljub vsem molitvam in daritvam računa »po deset jurjev za en mali, kratki fukec« (prav tam). Menim, da je tukaj prisoten tudi motiv blasfemije, saj se pripovedovalec norčuje iz cerkvene ikone.

Motiva staranja in smrti sta najbolj opazna v zgodbah *Moški-ženske*, *Moški ego*, *Nimaš ti hiše*, *hiša ima tebe*, *Zadnji fuk*, *Ne sprašuj, komu zvoni*, *Grda kot smrt* in *Potrka na nebeška vrata*. Vsi literarni subjekti doživljajo staranje kot negativno, smrt pa predstavlja neke vrste odrešitev in ima pozitivno konotacijo.

Petdesetletni prvoosebni pripovedovalec zgodbe *Moški-ženske* se zave, da starost ni lepa (motiv staranja). Pravi, da so ženske kot mačke in moški kot psi, zato se ne razumejo med seboj. Sam je pri petdesetih kupil rotvajlerja, s katerim sta pobila vse mačke, a jih zdaj pogreša (motiv sarkazma).

V zgodbi *Moški ego* si samozavesten in narcisoiden duhovni vaditelj (guru) veliko obeta od štiridesetletne tečajnice, ki se je pravkar ločila (motiv ločitve). Moški je prepričan, da bo ženska zaradi obremenjenosti z leti in potrtosti ob nedavni ločitvi takoj pristala na spolni odnos z njim, saj je on njen »zadnji vlak« (19).

Prvoosebni pripovedovalec zgodbe *Nimaš ti hiše*, *hiša ima tebe* se zave, da se je zaradi sledenja stereotipnim pričakovanjem o tem, kakšno življenje naj bi si ustvaril (sezidal hišo, imel garažo, psa, spolno občeval le ob praznikih ...), mimogrede postaral in zdaj ni več zanimiv za mlajša dekleta. Na koncu samoironično pripomni: »Jebat ga, čas pelje čez nas« (35).

Zgodba *Zadnji fuk* najbolj groteskno prikaže spolnost na stara leta. Pripovedovalec se zave, da je s starostjo tudi konec spolnosti in da je to pravzaprav tudi konec življenja: »Ko nehaš fukat, velik del tebe umre. Saj lahko ližeš, samo to ni to, lahko se igraš, a ni strun, melodije« (38). Moški pravi, da je edina dobra lastnost staranja pozabljivost, zaradi katere se staranja niti ne zavedaš. In ko kot »stara, zjezana lupina« stojiš pod tušem in te medicinska sestra umiva (erotični motiv), se ne moreš spomniti, a bi še bil sposoben za spolni odnos.

V zgodbi z naslovom *Ne sprašuj, komu zvoni* sta prisotna tako motiv staranja kot motiv smrti. Tretjeosebni pripovedovalec pravi, da so stari ljudje pravzaprav srečni, saj kmalu dočakajo smrt, ki v tej zgodbi predstavlja odrešitev. To bi pomenila tudi rdečelaski, ki jo je stric zlorabil pri trinajstih (motiv pedofilije in incesta), zato ima zdaj težave v spolnosti: »Boli, tako boli, ko ga daš noter, je ječala rdečelaska« (31). Fant

ne razume njene bolečine in ji očita, da lahko občujeta le, ko je pijana (motiv pitja alkohola). Pripovedovalec pove, da ni nikomur povedala za travme iz otroštva, znala je odmisлити, pri čemer ji je pomagal alkohol, a v spolnosti ne moreš ničesar prikriti: »Samo na bojnem polju fuka ni blefa. In tam se vse vidi« (prav tam). V zgodbi je opazna tudi medbesedilna navezava na roman Ernesta Hemingwaya *Komu zvoní*.

V zgodbi *Grda kot smrt* je erotična tema povezana z motivom smrti. Koščena starka je kljub starosti in skorajšnji smrti še vedno pripravljena na spolni odnos in iz nje veje strast: »V njenih očeh so ognji« (34). Čeprav jo pripovedovalec enači s smrtjo, saj pravi, da je grda kot smrt in mora biti zato pokrita s kapuco čez oči, ima vseeno mladega ljubimca. V zgodbi je omenjen Faust (medbesedilnost), ki je bil tako kot starka nepotešen in ni odnehal v iskanju smisla, prav tako kot starka kljub starosti ne more potešiti spolne sle: »Vedno je pripravljena na fuk« (prav tam). Opazna pa je še medbesedilna navezava na grško mitološko zgodbo o Orfeju in Evridiki in Orfejevem potovanju v onostranstvo (tema smrti).

Tudi v zgodbi *Potrkaj na nebeška vrata* je motiv smrti močno povezan z erotično temo, saj ženska po spolnem odnosu moškemu reče, da razmišlja o smrti in da je smrt kot »[M]ilijon orgazmov skupaj in še več«. Tudi sicer Frančič za orgazme v več delih uporabi izraz »male smrti«. Iz tega lahko sklepamo, da je spolnost odrešujoča (kot je odrešujoča smrt), z njo se literarne osebe vsaj za nekaj trenutkov približajo onostranstvu in pozabijo na realnost. V zgodbi je spolni odnos prikazan zelo erotično in avtor z anaforo, ki sem jo podčrtala, ustvarja ritem zgodbe ter stopnjuje erotični prizor:

»Njeno telo se vzpenja in spušča v ritmu vulkana.

Njena slina je gladka in gosta.

Njene kretnje so kot lava« (37).

Motiv odvisnosti od alkohola je opazen v več zgodbah in je največkrat vzrok za deviantno vedenje literarnih oseb: nasilje, pedofilija, homoerotična ljubezen idr. Te zgodbe so: *Srečanje*, *Zamenjava*, *Bioenergija*, *Vse se da, če le hočeš*, *Kupi, kupi*, *Ločil bom peno od piva* in *Slast*.

V zgodbi *Srečanje* profesor, obremenjen s svojim izgledom (motiv staranja), pri pouku spolno nadleguje svojega učenca (motiv pedofilije), pri čemer mu pogum daje alkohol.

V zgodbi *Zamenjava* si opit in zadrogiran (motiv odvisnosti od drog in alkohola) moški želi kupiti žensko (motiv prostitucije), a nato pristane na neki zabavi, na kateri se zaradi »opojnih substanc« najde v postelji z moškim (homoerotični motiv).

V zgodbi *Bioenergija* je alkohol glavni krivec za neuspeh spolni odnos: »Ni in ni mu prišlo, ker je preveč pil« (21).

V zgodbi z ironičnim naslovom *Vse se da, če le hočeš* pa moški želi občevati z opito žensko (motiv pitja alkohola), ki ima veliko spolnih izkušenj. On si želi poskusiti analno (erotični motiv) in ona mu to omogoči: »Konec koncev je bila le pedagoginja« (22).

V zgodbi *Kupi, kupi* prvoosebni pripovedovalec komaj čaka petke, da se ga lahko napije (motiv odvisnosti od alkohola). Opazen je tudi motiv kapitalizma, saj pripovedovalec stalno kupuje neke nepotrebne stvari.

V prvoosebni zgodbi *Ločil bom peno od piva* pivski prijatelji vlomijo v klet, da bi ukradli zelenjavo in predvsem alkohol. V pijanosti eden od njih prisili žensko, da ga oralno zadovolji (motiv nasilja, erotični motiv). Pozneje pride policija in odpelje vse, razen ženske in pripovedovalca, ki ga je bilo strah, da bi se mu ženska začela ponujati, saj ne želi imeti opravka z grdimi ženskami: »Tako posušene pičke z dvema kocinama, počesanima na prečo, svet še ni videl. /.../ A kot sem že rekel: ločil bom peno od piva« (28). To pomeni, da ima možnost izbire in zato se lahko odloči za lepše ženske. Opazna je tudi medbesedilna navezava na roman Ferija Lainščka *Ločil bom peno od valov*.

Prvoosebni pripovedovalec zgodbe *Slast* že nekaj časa zapeljuje natakario in zapravlja denar v gostilni. Ona je zelo skrivnostna in mu daje upanje, kar ga le še bolj podžge (estetika ovinkarjenja). Na koncu se odpelje z drugim, a pripovedovalec

vseeno ni razočaran, saj lahko še vedno upa, da bo enkrat njegova: »Če bi se zgodilo, ne bi nikdar več užil slast pričakovanja« (29).

V zbirki izstopajo še naslednji motivi:

- Motiv blasfemije v zgodbi *Aleluja*, v kateri župnik občuje z eno od farank, s katero celo izgubi nedolžnost, a se ga ona naveliča in se odseli. Tako mu ostanejo preostale faranke in »žalostna aleluja« (ironično).
- Motiv odraščanja in izgube nedolžnosti v zgodbah *Junfer* in *Odraščanje*, v katerih spremljamo prve seksualne izkušnje mladih fantov.
- Motiv odnosa staršev do otrok v zgodbi *Ustnice narišejo nebo*. V zgodbi je oče preveč zaščitniški do svoje hčerke, ki je obsedena s spolnostjo: »Ki ni in ni nehala niti takrat, ko je očetova pištola grozeče razbijala po vratih« (20). Pripovedovalec njeno slo primerja z Monico Levinski, ki je oralno zadovoljevala predsednika Bila Clintona (medbesedilnost). V zgodbi *Vižmarje* pa je ženski spolnost tolažba ob izgubi očeta (motiv smrti).
- Motiv pedofilije v zgodbi *Nikad se vratiti neče*, v kateri pripovedovalec občuje z dvanajstletno Cigančico (problematika Romov). To naj bi bilo zanje normalno, saj imajo one pri teh letih tudi že otroka, a pripovedovalcu je pozneje žal, vendar je že prepozno. To ponazarja tudi naslov zgodbe, saj se ne more vrniti nazaj in česar koli spremeniti.
- Motiv iskanja bližine v zgodbi *Mala, mala, kje si?!* Pripovedovalec hrepeni po pristni ljubezni, iskrenem ljubljenju (»ljubiti se kot otrok«), a z jutrom se vse hrepenenje konča: »Jutro pa ... kot nož« (36). Zgodba je še najbolj čustvena, refleksivna in je pisana v liriziranem slogu.

Večinoma tretjeosebni pripovedovalec kratkih zgodb oziroma fragmentov (kot jih avtor sam poimenuje) le v nekaj vrsticah nakaže temo in motiviko zgodb in prikaže (spolni) odnos. Globljo analizo pa je treba razbrati iz posameznih besed, zato se tu potrjuje dejstvo, da je treba biti pri branju kratkih zgodb izrazito pozoren, saj lahko vsaka beseda da neko novo razsežnost in pomen celotni zgodbi.

Tudi ta zbirka je zelo zanimiva po jezikovno-slogovni in oblikovni plati, saj že na zunaj daje vtis poezije oziroma pesmi v prozi. V zgodbah je opazen tudi lirizirani slog, za katerega so značilne nekatere pesniške figure: ponavljanja, metafore, primerjave,

notranji ritem ... Jezik je sicer poln vulgarizmov, pogovornih izrazov, narečnih besed: močefit, pajzel, fukariti, prasec, policjot ...

Erotična ljubezen je v vseh zgodbah oropana globljega odnosa, saj gre predvsem za telesno zadovoljevanje potreb literarnih subjektov, tako moških kot ženskih. Literarni subjekti so čustveno otopeli, nezmožni izražanja čustev. Te ugotovitve potrjujejo moja drugo hipotezo, ki trdi, da v zgodbah ne bo prišlo do globljih razmerij med ljubimci in da bodo ta razmerja le površinska in nesrečna. Tudi prva hipoteza se je izkazala za pravilno, moški so namreč večkrat nadrejeni v odnosu do žensk in se običajno ne zmenijo za njihove želje po nadaljnjih srečanjih oziroma se ne želijo vezati. Hipoteza ne drži za zgodbe *Mala, mala, kje si?!*, v kateri je nakazana želja moškega po globlji zvezi, *Slast* in *Ljubosumje*, v katerih je moški v podrejenem položaju. Erotika je v tesni povezavi z nasiljem, ki ga še posebej stopnjuje alkohol, tako da drži tudi moja tretja hipoteza, ki trdi, da se bo erotika povezovala tudi z nasiljem, alkoholom, s smrtjo. V zbirki prevladujejo erotični elementi, ki se mestoma mešajo tudi s pornografskimi, zato je zbirka povsem erotična (četrt hipoteza).

5.3 *Sexus pozabe* (2013)

Zbirka erotičnih zgodb *Sexus pozabe* je izšla leta 2013. V njej je zbranih enainpetdeset zgodb, od tega jih je bilo kar triintrideset že izdanih v zbirkah *Edicija tris* (2008), v kateri so zgodbe naslovljene s priimki slovenskih in tujih pisateljev, in v *Sugar baby love* (2009) v poglavju *Knjige so ženske*. Torej lahko govorimo o posebnem literarnem postopku, ki ga Scherber imenuje ponavljalno pisanje oziroma *rewriting* (Scherber 2003: 397). Idejo za ime zbirke je Frančič najverjetneje dobil od Henryja Millerja, saj v intervjuju za Primorske novice⁶ pove, da mu je blizu njegova trilogija *Seksus*, *Pleksus*, *Neksus*. Sicer že sam naslov zbirke napoveduje zgodbe z erotično tematiko, kajti seksus pomeni spolni nagon.

Zgodbe so zanimive tudi po oblikovni plati – niso naslovljene niti oštevilčene, kar še nekoliko oteži njihovo analizo, saj običajno že iz naslova zgodbe izluščimo okvirno

⁶ Intervju Andraža Gombača v Primorskih novicah: <http://www.primorske.si/Priloge/7--Val/Pisatelj-Franjo-Francic-Do-smrti-bom-razcisceval-V.aspx>.

temo. Zgodbe sem tako po temah in motivih razporedila kar po zaporednih številkah, tiste, ki so ponovljene že v dveh zbirkah, pa po naslovih iz zbirke *Edicija tris*. Skoraj vse so pisane tako, kot bi jih zapisal »v eni sapi«, prevladujejo dolgi stavki, pravzaprav le en stavek, razvlečen čez celo stran. To spominja na pripovedno tehniko toka zavesti, pri čemer zgodbe delujejo kot lepljenka oziroma kolaž.

Zanimivost zgodb v tej zbirki je tudi medbesedilna navezava na različne domače in tuje pisatelje in pesnike, saj avtor skoraj v vsako zgodbo vpelje neko pisateljsko ime oziroma delo, ki deluje kot moto zgodbe. Erotična tema je tako v tesni povezavi z literarno. Sicer pa se tudi v tej zbirki pojavljajo podobni motivi kot v predhodno analiziranih zbirkah: motiva staranja in smrti, odtujenih medosebnih odnosov, odvisnosti od alkohola, prostitucije, incesta, homoerotične ljubezni idr. Zato bom v analizi navedla le tiste najbolj izstopajoče zgodbe.

Motiv odtujenih medosebnih odnosov je najbolj izrazit v naslednjih zgodbah: *Jelinek* (25.), *Cankar* (27.), *Kafka* (29.), *Petronij* (34.), *Oblomov* (35), *Flaubert* (36.) ter v 43. in 48. zgodbi.

V zgodbi *Jelinek* pripovedovalec prikaže stereotipno zvezo ženske in moškega, kar potrdi tudi s tem, ko vse ženske poimenuje Suzane in vse moške Igorje. Dobre gospodinje Suzane potrpežljivo čakajo na svoje zapite Igorje (motiv alkoholizma), da jih dvakrat na mesec zadovoljijo, medtem opravljajo vsa dela pri hiši in se razdajajo za druge. V zgodbi se kot lajtmotiv štirikrat pojavi stavek: »Lasje, ki se kot zreli kostanji bleščijo v soncu« (35 in 36). Menim, da gre za medbesedilnost, vezano na realni svet, saj ima avstrijska pisateljica Elfride Jelinek tako barvo las.

V zgodbi *Cankar* je poleg motiva odtujenega odnosa med zakoncema, med katerima je »fizika, sama fizika, niti drobca kemije« (40), opazen tudi motiv odnosa otrok do staršev, kar nakazuje že naslov zgodbe (medbesedilna navezava na črtico Ivana Cankarja *Skodelica kave*): »Ko zaškripajo lesene stopnice, mati, pred vrati opreza, angelska hudičevka, pripravljena na vse, ne umre, naj se še tako trudiš, postavljaš ji spomenike, v katere sam ne verjameš« (prav tam). Frančič se je tu, verjetno zaradi lastnih življenjskih izkušenj, izognil poveličevanju lika matere.

V zgodbi z naslovom *Kafka* se moški počuti v razmerju, kot bi bil v ječi in obsojen brez razloga (medbesedilna navezava na Kafkov roman *Proces*). S partnerko sta popolnoma odtujena: »Ona gola sedi na fotelju, prekrižanih nog rešuje križanko, ne veš, kako ji je ime, a vendar si se dotikal njenih visečih dojk (erotični motiv in motiv staranja) /.../ ne veš, kaj bi ji rekel« (42).

V zgodbi *Petronij* spremljamo bogat par, gospo in gospoda, ki veliko potujeta, otroke oddata starim staršem (motiv odnosa staršev do otrok) in zapravljata denar (motiv potrošništva): »On ima občutek, občutek za denar, štejeta, to srečo, to radost, na svojem lepem dvoru, tapkanje v temi, ko ne reskiraš nič, samo imaš vedno poln gobec« (48). Kljub obilici denarja, ki ga pripovedovalec ironično poimenuje »sreča«, par ni srečen: »Ker je celo njuno življenje ena sama prazna zgodovina z veliko hladne, prazne distance« (prav tam).

V zgodbi *Oblomov* moški opazuje žensko, ki spi na boku (erotični motiv), in se »kot Oblomov« ne more odločiti, ali bi si jo vzel: »Nobene prave želje, kaj šele strasti, ti skoki v praznino /.../ ponavljajoča se sivina, nobenega vznemirjenja« (49). Moški se sprašuje, kam je izginilo pričakovanje, toplina, saj je kar naenkrat vse rutina, nihče od njiju se ne potruji, da bi popestril spolno življenje. Razmišlja celo, da bi si jo grobo vzel v spanju, a mu je še to odveč (motiv naveličanosti), počuti se samega (motiv osamljenosti): »Na nebu je srebrna luna, sama, sama« (prav tam).

V zgodbi *Flaubert* gre za medbesedilno navezavo na Flaubertov roman *Gospa Bovary*, ki tudi problematizira izpraznjenost zakona. Ženska vara svojega moža (motiv varanja), čeprav v isti sapi govori, da ga ne bi rada prizadela. Tudi z ljubimci ni srečna in sproščena, saj jo skrbi, da bi mož izvedel za njene avanture. Ve, da ni prav, kar dela, a ni zmožna ničesar spremeniti.

V 43. zgodbi smo priča rutinskemu srečevanju dveh ljubimcev, ki kljub naveličanosti in odtujenosti vztrajata v srečanjih: »Vsak na svoji strani postelje sta se slačila brez besed, tedne in mesece sta se odločala za enake položaje, ker njej je prišlo, če je bila zgoraj, njemu, če sta po misijonarsko (erotični motivi)« (57). Njun odnos je že tako rutinski, da niti ne vesta, ali »[S]ta šele prišla ali odhajata« (prav tam).

Prvoosebni pripovedovalec 48. zgodbe govori o svoji izbranki, ki je: »[V]so noč poskušala zaman podreti zidove, kot da se ne bi hotela sprijazniti, da vsak med nami teče svoj sredobežni krog« (62). Ženska si torej želi bližine moškega in poglobiti njun odnos, on pa si želi ustaviti čas in kar koli spremeniti, a ne zmore spremembe.

Motiv prostitucije najdemo v zgodbah: *Moravia* (11.), *Hrabal* (19.), *Glumac* (31.) in v 17. zgodbi.

Prvoosebni pripovedovalec zgodbe *Moravia*, ki ima doma družino (motiv varanja), govori o svoji izkušnji s prostitutko, ki ima tudi veliko premožnih italijanskih strank: »Ostareli Lahi z mlahavimi kurci in kupi bankovcev« (16). Pripovedovalec je med odnosom zelo pijan (motiv alkoholizma) in razmišlja o vsem, kar ima doma: »Imam družino, imam hišo, imam avto, imam ženo, imam otroka, imam tudi kurčevega psa, samo sebe nimam, prekleto« (prav tam). Pripovedovalec želi z obiskom pri prostitutki in alkoholiziranostjo pozabiti na to, da kljub vsemu, kar ima, ni srečen (motiv brezizhodnosti in osamljenosti). Zgodba se dogaja v piranskem nočnem klubu Tri papige.⁷

V zgodbi *Hrabal* je prikazano nočno življenje v bratislavskem baru, v katerem se mlade Cigančice (motiv romske problematike) ponujajo moškim (motiv prostitucije): »Za par kron ti ga povlečem, ti ga pofafam, ti ga pocuzam, da ne boš nikoli pozabil, tujec, samo poljubljala se ne bom, tujec slepi, glej te sise, kako so čvrste, kako so napete« (27). Cigančice jim ponujajo svoje telo, le poljubljati se ne želijo, saj je to preveč osebno. Motiv prostitucije najdemo tudi v 4. zgodbi, v kateri svoje telo prodaja Ciganka Maja.

V zgodbi *Glumac* gre za medbesedilno navezavo na hrvaškega pisatelja Branislava Glumca in njegov roman *Zagreščanka*. Tretjeosebni pripovedovalec govori o narkomanki, ki je »[P]rodajala svoje prebodeno telo« (44).

17. zgodba deluje nekoliko groteskno, saj v njej nastopa dekle, ki za droge prodaja svoje telo in je imelo že vsaj tisoč strank: »Tisoč batin jo je nategnilo od zadaj« (25).

⁷ Avtor je zgodbo aktualiziral tako, da je dogajanje postavil v resnični prostor in zgodbo poimenoval po italijanskem pisatelju Albertu Moravii.

Še vedno se brezskrbno prodaja, saj je v življenju izkusila že toliko gorja, da je ni ničesar več strah (motiv vdanosti v usodo).

Motiva staranja in smrti (tudi samomorilnosti) sta tudi v tej zbirki opazna v več zgodbah, najbolj pa v naslednjih: *Marquez (7.)*, *Poe (18.)* ter v 15., 37. in 44. zgodbi.

V zgodbi *Marquez* tretjeosebni pripovedovalec predstavi zgodbo ženske, ki vstopa v hotel Sto let samote (motiv osamljenosti in medbesedilna navezava na Marquezov roman). Ženska je v življenju trpela, želela je dati vse za ljubega, mu pisala pisma, na katera ni nikoli odgovoril (motiv neuslišane ljubezni). Ljudje se njeni naivnosti smeji, zato sklene umreti in še pravi: »Peljite me počasi, naj spregledajo slepci« (11).

Zgodba *Poe (18.)* govori o moškem, čigar žena umira v bolnici (motiv smrti). Starejši par je sicer že štirideset let odtujen, ona ga je izgnala iz svoje postelje, zato jo je večkrat poskušal ubiti: »Velikokrat se je zalotil, kako stoji s sekiro v roki pod oknom in prisluškuje njenim korakom, splet norosti in bolečine« (26). A zdaj, ko je na smrtni postelji, razmišlja o izgubljenih letih in o tišini, ki bo nastala ob njeni smrti.

15. zgodba je pisana v melanholičnem, liriziranem slogu (»slepa so okna in utrujeno je nebo«) in že s tem napoveduje motiv smrti. Taksist, utrujen od garanja za »drobtine življenja«, ne vidi rešitve, znajde se v brezizhodnem položaju in sklene narediti samomor: »Tam v senci stoji ženska, rada te ima, pogreša te vnaprej, moj klovn, moj žalostni ljubimec, šepeta, a ti je ne slišiš, samo ključ obrneš in se nasloniš v mehkobo predaje« (23).

V zgodbi 37 se erotična tema prekriva z motivoma staranja in smrti. Žena neguje svojega ostarelega in bolnega moža (motiv staranja), on pa si medtem predstavlja, da občuje z mladenko: »In potem mu ga počasi in počasi dvigne, on zaječi, starec, ki bolečino odpoljubi mu mladenka, čuti, kot blazen čuti, da to je onstran, da to je mehkoba predaje, tiho, tiho sneg naletava in se čudi nad svojo belino« (51). Ponavljanje posameznih besed ustvarja notranji ritem zgodbe, ki mestoma spominja na pesem.

V 44. zgodbi se literarni subjekt, devičnik, visok, suh, z neurejeno brado, »zadnji pesnik absolutuma«, ki ljubi »vse živo«, izstrada do smrti. Zgodbo bi lahko naslovili *Detela*, saj je posvečena avtorjevemu prijatelju Juretu Deteli, ki je bil tako kot literarni subjekt velik ljubitelj živali in narave in se je tudi izstradal do smrti.

Z erotično tematiko se v zbirki povezuje tudi motiv odvisnosti od alkohola in drog, ki literarnim subjektom največkrat vsaj za trenutek pomagajo pozabiti na realnost.

V zgodbi *Bukowski* (9.) se moški srečuje z ljubimko in vsakič se napijeta (motiv alkoholizma), saj so potem: »[R]obovi sveta veliko bolj mehki, svet postane naenkrat obvladljiv in prijazen« (13). Moški ve, da se je včasih prodajala (motiv prostitucije), a je ne obsoja, saj »vsak prodaja, kar pač ima« (to je tudi naslov zgodbe iz zbirke *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*). Žensko po spolnem odnosu preplavi želja po skupnem življenju z moškim, njega pa misel na resno zvezo prestraši, zato si želi čim prej stran. Spolni odnos je opisan zelo detajlistično: »Samo ji je pasalo, ga je imela rada v ustih, ga je znala pocuzat, ji je pasalo od zadaj« (prav tam).

V 22. zgodbi se vdova vdaja alkoholu, da bi ublažila žalost ob izgubi moža, ki je bil moški njenega življenja.

Maja, protagonistka zgodbe *Jerofejev* (33.), potuje z vlakom po Rusiji in pije velike količine različnega alkohola (motiv odvisnosti od alkohola), da vsaj za trenutek pozabi na realnost (navezava na stereotip o Rusih, ki naj bi spili veliko alkohola). V trenutkih omame se ponudi tudi nekemu moškemu (erotični motiv), a zaradi alkoholiziranosti pade skozi okno vlaka in umre: »[N]jena bela koža, kačja roka, ki me boža, duh je našel pot v nebesa« (47).

V 39. zgodbi ženska ljubimcu tarna nad svojim možem (motiv varanja), ki si jo zaradi alkoholiziranosti želi vzeti na silo (motiv nasilja), zato razmišlja, da bi ga ubila: »[P]ride nalit, razsut, potem pa rine tisto mehko stvar vame, muči in muči se, pa mu ne uspe /.../ samo en dan, naj pride tisti dan, ubila ga bom, gladko ga bom ubila« (53).

V 45. *zgodbi* moški pripoveduje o spolnem odnosu z odvisnico od drog in prikazuje življenje v skupnosti za odvisnike don Pierino. To ime je Frančič vzel iz realnega sveta, saj se skupnost imenuje po ustanovitelju, italijanskemu duhovniku don Pierinu Gelminu. Pet takih skupnosti je tudi v Sloveniji.

Tudi zgodbe iz te zbirke prikazujejo večinoma erotična, hipna razmerja včasih tudi popolnih tujcev. V zbirki pa kljub temu najdemo zgodbe, ki erotično ljubezen prikažejo z lepše, bolj čustvene plati. To se kaže tudi v izbiri jezika, ki je mehkejši, brez vulgarizmov, zgodba pa zaradi liričnosti spominja na pesem. Ta harmonija med ljubimcema se kaže na primer v 26. *zgodbi*, v kateri so njuna ljubljenja (že izraz preseneča, saj običajno avtor uporabi vulgarno besedo fuk) odrešujoča, polna nežnih dotikov, so: »[K]ot čudež v svoji popolnosti /.../ neopisljiva radost in mir v nemiru teles« (37). V zgodbah je odtujen odnos med partnerjema navadno poimenovan z besedno zvezo »razdalje telesa«, tukaj pa pripovedovalec pravi, da med ljubimcema ni razdalj. Tudi v 14. *zgodbi* sta ljubimca eno (sta »kot dve polovici školjke«), med njima ni nobene razdalje, njuno ljubljenje je popolno. A zveza nima srečnega konca, kajti ona odide – to preseneča, saj je običajno ravno obratno.

Zbirka se jezikovno-slogovno bistveno ne razlikuje od preostalih dveh. Tudi tukaj v knjižni jezik vdirajo pogovorne besede, vulgarizmi, kletvice in narečne besede: oštarija, džankica, šus, jazbina, pizda, fuk. V liriziranih zgodbah s prevladujočimi ljubezenskimi elementi (namesto erotičnih) pa je tudi jezik drugačen: ljubljenje, biti eno, utripajoče brazde njenih ustnic, draga moja, ljuba idr. Ker je v zbirki veliko medbesedilnih navezav na različna pisateljska imena, se v zgodbah pojavljajo tudi hrvaške, makedonske, slovaške in angleške besede: sakam te, pička li mu materina, vukojebina, strediska kulture, you fucker, never like that.

V zbirki prevladujeta tretjeosebni in prvoosebni pripovedovalec, v posameznih zgodbah pa se vmeša še drugoosebni. Menjavanje pripovedovalske perspektive tako od bralca zahteva zbranost in pozorno branje. V zelo kratki zgodbi, ki bi jo lahko naslovili Murn Aleksandrov, saj gre za predelavo njegovega epitafa, gre za menjavanje vseh treh pripovedovalcev:

»Življenje celo sprt, nestalen, si bil v rdečem baru, si videl tiste mavrične luči, si pozabil, kdo si (2. os. prip.), miru, sreče, prijateljev je iskal, so zvezde, je kri, je bolečina, gola telesa, sinje obzorje, ne joči Peter, njegov je smoter bil temen, daljen, mlada je, kako pleše v dežju, (3. os. prip.), duša in jaz (1. os. prip.), to niso sanje, umel ga ni, zato je pal (3. os. prip.), ko ne ujameš metulja (2. os. prip.), ah, kako bi se te rad dotaknil nocoj (1. os. prip.)« (55).

Ugotovitve analize zgodb potrjujejo moje zastavljene hipoteze, kajti tudi v tej zbirki prevladujejo moški protagonisti, ki so v odnosih z ženskimi protagonistkami večinoma v nadrejenem položaju (prva hipoteza), razmerja med ljubimci so kratkotrajna in se končajo nesrečno (druga hipoteza), erotika se tudi v tej zbirki pojavlja v povezavi z nasiljem, drogami, prostitucijo, smrtjo (tretja hipoteza) in v zgodbah prevladujejo erotični elementi (četrta hipoteza).

6 SKLEP

Vse tri obravnavane zbirke družijo skupni imenovalec, tj. erotična tematika. Njen delež je v posameznih zbirkah približno enako razporejen, morda je le bolj opazna v zbirki *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*. V njej so zgodbe izrazito kratke, fragmentarne, zaradi česar so erotični motivi bolj opazni.

Uvodna hipoteza, ki trdi, da bodo v zbirkah prevladovali moške literarne osebe, ki bodo nadrejene ženskim, se je skozi analizo zgodb potrdila. V zgodbah tako večinoma spremljamo moške, ki jim ženska pomeni le objekt poželenja in je zanje zanimiva, dokler ne izpolni njihovih spolnih fantazij. Kljub temu pa v vseh treh zbirkah najdemo tudi zgodbe, v katerih si moški zaželi bližine in globljega, ljubezenskega odnosa (*Trenutek, Najboljši padejo prvi, Mala, mala, kje si?!, 14. zgodba*). Tudi ženske v nekaterih zgodbah spolnost dojemajo le kot vir zaslužka (prostitucija) ali poniževanje moških (*Profesionalka, Plačani fuk*). Tako lahko potrdim tudi naslednjo hipotezo, saj se vsa ljubezenska oziroma erotična razmerja končajo nesrečno, odnosi med partnerji so površinski, odtujeni, gre za bežne erotične igre. Literarne osebe so čustveno otopele, ljubezen jim je precej tuja, le redki jo za trenutek okusijo, a ta žal nima moči, da bi lahko poglobila njihove odnose – zato večinoma spremljamo »dvojce brez krmarja«.

Alojzija Zupan Sosič navaja, da je: »Evropska ljubezenska tradicija tipično melodramatična. Ne zna opevati ideala sodobne higiene in medicine: zdrav in srečen koitus in relaksirajoč orgazem« (Zupan 1994: 10). To velja tudi za analizirane zbirke, kajti erotika v njih ni vezana le na lepa, pozitivna občutja, temveč se povezuje tudi s staranjem, smrtjo, z gnusom, odtujenostjo, vdanostjo v usodo, eksistencialnimi in marginalnimi temami (s tem je potrjena tretja hipoteza). Erotika je tako sredstvo za prikaz širše družbene in socialne problematike in v nobeni zgodbi ne nastopa kot samostojna ali edina tema.

Tudi zadnji hipotezi, ki trdi, da bodo v zbirkah prevladovali erotični elementi, ki se bodo mestoma prepletali s pornografskimi ali ljubezenskimi, lahko pritrdim. Zgodbe s povsem ljubezenskimi elementi ni, v nekaterih je zgolj nakazana želja po duhovni ljubezni, a do realizacije ne pride oziroma je ta želja po navadi enostranska. Prav

tako tudi delež pornografskih elementov ni tolikšen, da bi lahko posamezne zgodbe oziroma zbirke označili za pornografske, čeprav se mestoma pojavljajo detajlistični in nazorni opisi spolnih odnosov in organov, a erotična vzburjenost ni njihov glavni namen.

V vseh analiziranih zbirkah se tema erotične ljubezni dopolnjuje z motivom odtujenih in izpraznjenih medosebnih odnosov ter s ponavljajočimi se motivi, kot so: motiva staranja in smrti, osamljenosti, brezizhodnosti, odvisnosti od alkohola ali drog, motiv prostitucije, varanja, homoerotične ljubezni idr. V zbirkah *Dobro jutro*, *Charles Bukowski* in *Sexus pozabe* sta izrazita tudi poetološka tema oziroma motiv odnosa do literature. V teh zbirkah je prisotno tudi medbesedilno navajanje domačih in tujih pisateljskih imen ali njihovih del: Cankar, Detela, Zajc, Lainšček, Bukowski, Marquez, Hrabal, Vonnegut, Jelinek, Goethe idr.

Zgodbe pripovedujejo večinoma prvo- ali tretjeosebni pripovedovalci, mestoma pa se vmeša tudi drugosebni, kar od bralca zahteva pozorno branje. Pripovedovalec je običajno moški, star med trideset in štirideset let, ki se spušča v hipna erotična razmerja, da bi vsaj malo zgladil »ostre robove sveta«. Beg iz resničnosti mu poleg erotike omogoča še alkohol, včasih pa celo smrt, ki je v večini zgodb pozitivno konotirana. To potrjuje tudi moja tretjo hipotezo, ki trdi, da erotika ne bo vezana le na pozitivna občutja, temveč se bo povezovala z alkoholom, drogami, smrtjo idr.

Tudi jezik in slog v vseh zbirkah družijo skupna značilnost – verizem, ki se meša z lirizmom. Zgodbe so pisane v slogovno zaznamovanem realističnem in verističnem jeziku, ki se kaže predvsem v grobih, detajlističnih opisih spolnosti. Denis Poniž v spremni besedi zbirke *Za vse boš plačal* (2006) o Frančičevem jeziku pove, da je »v resnici preiščeno zaznamovan z vsemi mogočimi jezikovnimi legami in razmerji med njimi: od najnižje, pogovorne ravnine do tiste, ki nas prepričuje o pesnikovi in pisateljski posebni občutljivosti za jezikovne odtenke in učinke teh odtenkov, ko je jezik uporabljen v svoji estetski razsežnosti«. ⁸ Frančič v vseh zbirkah uporablja že znano simboliko (kače, hijene, valovi, jutro, drobtine življenja ...) in metaforiko (dvojec brez krmarja, male vojne, meseno spoznanje, požgana pokrajina ...). Gre za

⁸ Spremna beseda se nahaja na platnicah zbirke.

opazen slog, ki je prepoznaven že po nekaj prebranih vrsticah, kar je svojevrstna odlika avtorja.

Tehnika ponavljalnega pisanja (*rewriting*) pa se v vseh zbirkah kaže skozi ponavljajoče se motive in temo, prepoznaven jezik in slog ter tudi prek ponavljanja posameznih delov besedil ali zgodb iz preteklih zbirk.

Franjo Frančič je kot pisatelj pridobil moje zaupanje že ob prvi prebrani zbirki. Kot bralko me je prevzel s svojim slogom pisanja, ki izpostavi samo bistveno in ničesar ne zamolči – niti tistega, kar si v vsakdanjem življenju tako radi prikrivamo. In del tega sta tudi erotika oziroma erotična literatura, zato upam, da bo moje diplomsko delo prispevalo majhen delež k drugačni recepciji tovrstne literature in bo Frančičeva »mučna, močna proza« (Bratož 2006: 20) pridobila kakšnega novega navdušenega bralca. To željo avtor izrazi tudi v intervjuju za Primorske novice⁹: »Če bo kdo kdaj kaj prebral, v redu. Če pa ne bo, tudi prav. Mnoge knjige se porazgubijo. Seveda upaš, da kakšna zgodba, sled ostane, da se dotakne koga v tem hladnem, mrzlem svetu.«

⁹ Intervju Andraža Gombača v Primorskih novicah: <http://www.primorske.si/Priloge/7--Val/Pisatelj-Franjo-Francic-Do-smrti-bom-razcisceval-V.aspx>.

7 VIRI IN LITERATURA

7.1 Viri

FRANČIČ, Franjo, 1998: *Dobro jutro, Charles Bukowski!: izbor 1990–1997 (erotične zgodbe)*. Grosuplje: Mondena Kreativne komunikacije.

FRANČIČ, Franjo, 2005: *Plačani fuk in ostale erotične zgodbe*, Koper: Društvo prijateljev zmernega napredka.

FRANČIČ, Franjo, 2008: *Edicija tris*. Koper: Stražar.

FRANČIČ, Franjo, 2008: *Meseno spoznanje*. Ljubljana: Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice.

FRANČIČ, Franjo, 2009: *Sugar baby love*. Koper: Društvo prijateljev zmernega napredka.

FRANČIČ, Franjo, 2013: *Sexus pozabe*. Ljubljana: Ekslibris.

7.2 Literatura

BAJEC, Anton et al., 1994: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.

BRATOŽ, Igor, 2006: Mučna, močna proza: recenzijski izvod: Franjo Frančič: Za vse boš plačal/Ne spominjam se. *Delo*, št. 105. 20.

FRANČIČ, Franjo, 1986: *Ne*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

GABERC, Slavko, 1999: Franjo Frančič. Intervju. *Sodobnost*, 47/1–2. 33–39.

HLADNIK, Miran, 1977: Razmerje med erotičnim in estetskim. *Tribuna*, 26/9–10.

HLADNIK, Miran, 1983: *Trivialna književnost*. Ljubljana: DZS (Literarni leksikon).

HLADNIK, Miran, 2002: *Praktični spisovnik ali šola strokovnega ubesedovanja*. Ljubljana: Tisk Bori.

HLADNIK, Miran, 2003 (ur.): *Slovenski roman*. Ljubljana: Littera picta (Obdobja 21). 389–399.

KMECL, Matjaž, 1996: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Mihelač in Nešovič.

KOREN, Evald, 2006: Ihanova »proza v pesmi«. *Slovenska kratka pripovedna proza*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja 23). 339.

KORON, Alenka, 2006: Intertekstualnost, rewriting in samocitiranje: Zgodbe s panjskih končnic Lojzeta Kovačiča. *Slovenska kratka pripovedna proza*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja 23). 149–161.

KOS, Janko et al., 2009: *Leksikon Literatura*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

KÖSTLER, Erwin, 2004: Kompromise dela človek zjutraj: Dobro jutro Franjo Francič. *Punt*, 16/4. 8–11.

KODRIČ, Maja: Naratološki vidiki kratke in še krajše zgodbe. *Slovenska kratka pripovedna proza*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja 23). 349–359.

KOŠIČEK, Marijan, 1986: *Leksikon Spolnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

NOVAK POPOV, Irena, 2006: Konstrukcija resničnosti in koncept prostora v sodobni slovenski kratki pripovedni prozi. *Slovenska kratka pripovedna proza*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja 23). 239–254.

PODHRAŠKI, Nataša, 2011: *Erotika in sodobna slovenska proza: magistrsko delo*. Škofja Loka.

PONIŽ, Denis, 2003: Življenje je sredobežni krog. V: FRANČIČ, Franjo: *Princesa in smrt*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 207–230.

PONIŽ, Denis, 2006: Ostri robovi in nežne fuge Frančičeve kratke proze. V: FRANČIČ, Franjo: *Trkaj, trkaj na nebeška vrata: nagrajene zgodbe*. Ljubljana: VED. 10–14.

PONIŽ, Denis, 2006: Spremna beseda¹⁰. V: FRANČIČ, Franjo. *Za vse boš plačal; Ne spominjam se*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.

SCHERBER, Peter, 2003: Rewriting: literarni postopek in njegova realizacija v slovenskem romanu. *Slovenski roman*. Ur. M. Hladnik. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja 21). 389–398.

TAVZES, Miloš idr., 2002: *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

ÜLEN, Barbara, 2007: *Kanon slovenske erotične proze: diplomsko delo*. Ljubljana.

URŠIČ, Marko, 1990: Spremna beseda na ovitku zbirke kratke pripovedne proze Franja Frančiča *Milostni strel – Orgija*. Ljubljana: Borec.

VERBINC, France, 1997: *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

VIRK, Tomo, 1998: Čas kratke zgodbe. Ljubljana: Študentska organizacija univerze, Študentska založba. 323.

ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 1994: *Ljubezen in erotika v sodobni slovenski poeziji: magistrska naloga*. Ljubljana.

¹⁰ Objavljena na platnici knjige.

ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2009: *V tebi se razraščam*: antologija slovenske erotične poezije. Ljubljana: Mladinska knjiga.

ŽERJAL PAVLIN, Vita, 2005: Stritarjevi in Aškerčevi popotni cikli. *Slavistična revija* 53/3. 417.

<http://www.primorci.si/osebe/fran%C4%8Di%C4%8D-franjo/932/> (29. 4. 2014)

http://www.sanje.si/knj_avtorji.php?avtorId=126 (30. 4. 2014)

<http://www.primorske.si/Priloge/7--Val/Pisatelj-Franjo-Francic-Do-smrti-bom-razcisceval-V.aspx> (18. 7. 2014).

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Jana Stare izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Erotika v kratkoproznem opusu Franja Frančiča* rezultat mojega samostojnega dela ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, junij 2015